

Paragrafen

Ontwikkelingen in het vorig begrotingsjaar

De ontwikkelingen in het vorige begrotingsjaar zijn in het jaarverslag per opgave toegelicht.

Incidentele baten en lasten

In het verslagjaar 2023 heeft zich een aantal incidentele lasten en baten voorgedaan. Dit zijn lasten en baten die we niet tot de gewone bedrijfsuitoefening rekenen. In deze paragraaf gaan we hier verder op in.

Overzicht incidentele baten

Bedragen x € 1.000

Nr.	Omschrijving	Bedrag
1	Tegemoetkoming Toeslagen affaire	138
2	Positief saldo Noorderhavendam	74
3	Afboeken verplichtingen	37
4	Diversen	48
		297

Toelichting op incidentele baten

1. In 2023 is een bedrag van het Rijk ontvangen voor de kosten en de kwijschelding/oninbaarverklaring van aanslagen die als gevolg van de toeslagenaffaire zijn afgeboekt. Met het Rijk is afgesproken dat deze extra kosten vanuit het Rijk zullen worden vergoed. In 2023 is het ontvangen bedrag over het jaar 2021 verantwoord.
2. Voor het herstel van de Noorderhavendam is een subsidie in het kader van het HWBP ontvangen. Na uitvoering blijkt dat er een positief resultaat is omdat de ontvangen subsidie hoger was dan de uitvoeringskosten. Dit positieve saldo is als een incidentele bate verantwoord en bij de resultaatbestemming zal worden voorgesteld om dit bedrag toe te voegen aan de bestemmingsreserve HWBP.
3. Bij het opstellen van de jaarrekeningen over 2022 zijn diverse bedragen opgenomen voor nog te verwachten kosten. In 2023 is gebleken dat sommige bedragen te hoog waren ingeschat. De vrijval van deze verplichtingen is in 2023 als een incidentele bate verantwoord.
4. Diverse ontvangen bedragen hebben in 2023 geleid tot een incidentele bate van € 48.000.

Overzicht incidentele lasten

Bedragen x € 1.000

Nr.	Omschrijving	Bedrag
1	BTW Geleverde Energie 2019-2022	86
2	Sloop rioolgemaal Exmorra	34
3	Diversen	26
		146

Toelichting op incidentele lasten

1. In 2023 is overeenstemming met de belastingdienst bereikt over de terugvordering van de BTW op de geplaatste zonnepanelen op de diverse rwzi's. De door de zonnepanelen geleverde energie is daardoor ook BTW-plichtig. In het jaar 2023 zijn de verschuldigde bedragen in verband met teruggeleverde energie over de jaren 2019 - 2022 gecorrigeerd en als een incidentele last verantwoord. De verschuldigde belasting zal worden verrekend met de terug te vorderen BTW over de zonnepanelen.
2. In 2023 is het rioolgemaal Exmorra gesloopt en vervangen door een nieuw gemaal. De sloopkosten zijn in 2023 conform de voorschriften als een incidentele last in de exploitatie verantwoord en worden gedekt door een onttrekking aan de daarvoor ingestelde bestemmingsreserve.
3. Diverse kleine posten hebben geleid tot een incidentele last van € 26.000.

Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen

Overzicht bestemmingsreserves

Bedragen x € 1.000

Overige bestemmingsreserves	Balans per 31-12-2022	Toevoeging (+) 2023	Onttrekking / vrijval (-) 2023 JR 2023	Balans per 31-12-2023
<i>Langdurige bestemmingsreserves</i>				
Opwaarderen serviceniveau gegevensbeheer	55	0	55	0
Generatiebeleid	369	0	0	369
Innovatie	803	0	407	396
Renovatie sluizen Lauwersoog	795	0	239	556
HWBP	1.561	0	0	1.561
Overdracht/ onderhoud Noorderpier	674	0	47	627
Doorontwikkeling organisatie	132	0	132	0
<i>Subtotaal langdurige bestemmingsreserves</i>	<i>4.390</i>	<i>0</i>	<i>880</i>	<i>3.510</i>
<i>Bestemmingsreserves met korte looptijd</i>				
Veiligheidstoetsing Keringen	538	0	0	538
Implementatie omgevingswet	306	0	306	0
Bestemmingsres Bez.Centrum WG	157	0	0	157
Bezuinigingstaakstelling organisatie (2021)	500	0	200	300
Bezuinigingstaakstelling organisatie (2022)	400	0	0	400
Waterconservering zandgronden	63	0	0	63
Opstellen biodiversiteitsplan	200	0	25	175
<i>Subtotaal bestemmingsreserves met korte looptijd</i>	<i>2.164</i>	<i>0</i>	<i>531</i>	<i>1.632</i>
<i>Bestemmingsreserves met karakter overlopende post</i>				
Loopbrug hoofdkantoor	150	0	150	0
Verouderde techniek	200	0	200	0
Baggeren achterstallig onderhoud stedelijk water	1.506	0	0	1.506
Baggeren grote vaarten	1.180	0	1.180	0
KCC (KlantenContactCenter)	139	0	139	0
Inzet Woudagemaal en compensatie werk met bijzondere eisen	88	0	88	0
Baggeren waterkwaliteit	200	0	200	0
Bovi	110	0	110	0
Toegangsbeveiliging	150	0	150	0
Overdracht Primaire keringen	55	0	55	0
Huur centrifuge	259	0	134	124
Sloop rioolgemaal Exmorra	80	0	80	0
100 jarig bestaan Woudagemaal	50	0	50	0
<i>Subtotaal bestemmingsreserves met karakter overlopende post</i>	<i>4.167</i>	<i>0</i>	<i>2.537</i>	<i>1.630</i>
Totaal bestemmingsreserves	10.721	0	3.949	6.772

Toelichting op mutaties langdurige bestemmingsreserves

Opwaarderen serviceniveau gegevensbeheer

De grondslag voor deze bestemmingsreserve is vervallen. De bestemmingsreserve valt vrij ten gunste van het resultaat.

Innovatie

Jaarlijks worden de kosten voor PHA2USE onttrokken aan de bestemmingsreserve (€ 407.000).

Renovatie sluizen Lauwersoog

De sluizen van Lauwersoog zijn eigendom van Waterschap Noorderzijlvest. Volgens afspraak dragen wij een deel van de onderhouds- en beheerskosten. Onder projectleiding van Waterschap Noorderzijlvest werken we aan de renovatie van de twaalf sluiskokers van de Cleveringsluizen op Lauwersoog. Bij de vaststelling van de jaarrapportage van 2010 en 2014 reserveerden we middelen voor de renovatie van de sluizen op Lauwersoog. In 2023 is € 239.000 ten laste van de reserve gebracht. In de periode t/m 2025 gebruiken we het restant van de reserve om onze bijdrage aan Waterschap Noorderzijlvest te dekken. Van de 12 sluiskokers zijn er nu 9 gerenoveerd.

Overdracht/onderhoud Noorderpier

Conform begroting zijn de jaarlijkse onderhoudskosten aan de Noorderpier onttrokken aan de bestemmingsreserve.

Doorontwikkeling organisatie

Door efficiënter te gaan werken, willen wij de taakstelling die in de begroting is opgenomen, realiseren. Om deze besparing te kunnen realiseren, maken we als organisatie zogenaamde frictiekosten. Deze frictiekosten kunnen we dekken uit deze bestemmingsreserve. De bestemmingsreserve is in 2023 volledig ingezet.

Toelichting op mutaties kortlopende bestemmingsreserves

Implementatie omgevingswet

De implementatie van de Omgevingswet is een langjarig programma dat in 2023 succesvol is afgerond. De gerealiseerde kosten blijven binnen het programmabudget. In 2023 was zowel een exploitatiebudget als een bestemmingsreserve beschikbaar. Zoals begroot en eerder gerapporteerd kan de reserve vrijvallen ten gunste van het resultaat.

Bezuinigingstaakstelling organisatie (2021)

De kosten die gemaakt worden voor het programma digitale transformatie, komen ten laste van deze taakstelling.

Opstellen biodiversiteitsplan

In 2023 hebben wij capaciteit ingezet op het opstellen van het plan. Dit plan is in 2023 gereed gekomen en we gaan nu over tot uitvoering hiervan.

Toelichting op mutaties bestemmingsreserves met overlopend karakter

Loopbrug hoofdkantoor

De kosten voor het werk aan de loopbrug zijn hoger dan verwacht. De bestemmingsreserve wordt volledig benut.

Verouderde techniek

De vervanging van de 2G en 3G lijnen heeft plaatsgevonden. Vanaf volgend jaar is het onderdeel van de reguliere vervanging.

Baggeren grote vaarten

De baggerprojecten van de grote vaarten die waren gestart in 2022 en doorliepen in 2023 zijn allemaal afgerond.

KCC (Klant Contact Centrum)

De ontwikkelopdracht KCC is begeleid door een projectleider. Daarnaast is er sprake geweest van een verbouwing en een training. Het restant van de bestemmingsreserve kan vrijvallen.

Inzet Woudagemaal en compensatie werk met bijzondere eisen

Wij hebben in 2023 aan verschillende medewerkers compensatie betaald voor het werk met bijzondere eisen. De bestemmingsreserve is hiervoor ingezet.

Baggeren waterkwaliteit

De bestemmingsreserve is ingezet voor het kwaliteitsbaggeren op het Nanneviid.

Blauwe Omgevingsvisie (BOVi)

De BOVi is opgeleverd en vastgesteld. Daarmee kan de bestemmingsreserve voor de BOVi komen te vervallen.

Toegangsbeveiliging

In 2023 is onderhoud uitgevoerd aan de toegangsdeuren van onze bedrijfsgebouwen om deze geschikt te maken voor het nieuwe digitale toegangssysteem. De kosten voor aanpassing van het oude hang- en sluitwerk worden onttrokken aan de bestemmingsreserve.

Overdracht primaire keringen

De bestemmingsreserve kent een looptijd tot 31-12-2023. Daarom valt deze nu vrij ten gunste van het rekeningresultaat 2023.

Huur centrifuge

Bij de jaarrekening 2022 is een bestemmingsreserve huur centrifuge SOI (slibontwatersingsinstallatie) gevormd. Daarbij is besloten dat de huur, en daarmee ook de bestemmingsreserve, loopt tot de nieuwe installatie in bedrijf gaat. De oplevering van de nieuwe slibontwatersingsinstallatie is in 2024 gepland. Voor de dekking van de huur van de installatie verwachten we een onttrekking aan deze bestemmingsreserve van € 120.000 in 2024.

Sloop rioolgemaal Exmorra

Het vervangen van ons rioolgemaal in Exmorra is uitgevoerd in samenwerking met de gemeente Súdwest-Fryslân. Het aanpassen van het rioolstelsel door de gemeente wordt gecombineerd met het verplaatsen van ons 37 jaar oude rioolgemaal. Na vervanging is het oude rioolgemaal gesloopt.

100-jarig bestaan Woudagemaal

De viering van het 100-jarig bestaan van ons Woudagemaal is in 2023 uitgevoerd. Deze bestemmingsreserve is daarvoor ingezet.

Overzicht voorzieningen

Bedragen x € 1.000

Voorzieningen	Stand	Onttrekkingen		Stand
	1-1-2023	c.q vrijval	Dotatie	31-12-2023
Pensioenvoorziening voormalig bestuur	3.970	320	613	4.263
Wachtgeld voormalig bestuur	439	84	150	505
Voormalig personeel	91	128	81	44
Jubileumgratificatie	814	170	21	665
Persoonsgebonden basisbudget	625		427	1.052
Thuiswerkplek	134		11	145
Totaal voorzieningen	6.073	702	1.303	6.674

Toelichting op voorzieningen

Pensioenvoorziening voormalig bestuur

De pensioenen van de (oud-)bestuursleden komen ten laste van Wetterskip Fryslân ('eigen beheer'). Voor deze toekomstige, contant gemaakte verplichtingen is een voorziening gevormd. De basis voor deze voorziening is de actuariële berekening waarmee de pensioenrechten zijn berekend. De voorziening is getroffen voor de voormalige bestuursleden die inmiddels met pensioen zijn en de voormalige bestuursleden die de pensioengerechtigde leeftijd nog niet hebben bereikt. De uitbetaalde pensioenuitkeringen zijn in 2023 rechtstreeks in mindering gebracht op de voorziening.

Bij het berekenen van de benodigde stand per 31-12-2023 is rekening gehouden met een hogere levensverwachting, een daling van het aantal pensioengerechtigden, een rekenrente die ten opzichte van vorig jaar is gestegen en de opbouw van pensioen door de huidige bestuursleden. Per saldo is een bedrag van € 293.000 gedoteerd aan de voorziening. Deze dotatie is vooral een gevolg van de verhoging van de pensioenuitkeringen met 3,03% per 1-1-2024.

Uitgangspunten voor pensioenen

Voor de pensioenen die al zijn ingegaan:

- Peildatum voor het deelnemersbestand uit de opbouwadministratie is 30-09-2023.
- Berekening van het bruto jaar pensioenbedrag vindt plaats op AOW-gerechtigde leeftijd of, daar waar deze afwijkt van de AOW-leeftijd, op de ingangsdatum van het pensioen.
- Rentepercentage is 3,384 procent voor verplichtingen met een looptijd van tien jaar.
- Waarde voor het nabestaandenpensioen is, waar nodig, ook opgenomen.

Voor de toekomstige pensioenen:

- Peildatum voor het deelnemersbestand uit de opbouwadministratie is 30-09-2023.
- Gehanteerde factoren zijn volgens wettelijke tarieven voor individuele waardeoverdrachten 2024 met pensioen richtleeftijd 68 jaar.
- Rentepercentage is 3,16 procent voor verplichtingen met een looptijd van 25 jaar.
- Contante waarde voor het nabestaandenpensioen is ook opgenomen.

Pensioenvoorziening peildatum 31-12-2023

In onderstaande tabel staan de gegevens van de pensioenvoorziening voor pensioenen die ingegaan zijn op 31-12-2023 en toekomstige pensioenen.

Onder gepensioneerd vallen (oud-)leden van het dagelijks bestuur, hun partners en dagelijks bestuursleden van de rechtsvoorgangers die door pensionering pensioen uitbetaald krijgen. Onder actieven vallen de huidige leden van het dagelijks bestuur. Onder slapers verstaan we (oud-)leden van het dagelijks bestuur die bij uitdiensttreding anders dan door pensionering premievrije aanspraken op pensioen behouden.

Bedragen x € 1.000

	Aantal	Uit te betalen per jaar	Hoogte voorziening
Gepensioneerd	76	335	3.267
Actieven en slapers	11		996

Wachtgeld voormalig bestuur

Na de verkiezingen van 2015, 2019 en 2023 zijn nieuwe besturen aangetreden. Vanuit oude dagelijkse besturen namen diverse leden weer zitting in het nieuwe dagelijks bestuur. Andere leden gingen in een andere betrekking aan de slag of waren pensioengerechtigd. De berekening is gebaseerd op huidige wet- en regelgeving en het geldende overgangsrecht. De totale wachtgeldverplichting is toegevoegd aan een voorziening. Inkomsten uit een nieuwe betrekking brengen we in mindering op de uitkering en de voorziening.

Voormalig personeel

De afgelopen jaren en ook in 2023 stroomde een aantal medewerkers uit. Voor de ontstane aanspraken is een voorziening gevormd. In 2023 is een bedrag van € 128.000 uitgekeerd ten laste van de voorziening. Aan het eind van 2023 is de hoogte van de voorziening beoordeeld en is een bedrag van € 81.000 toegevoegd aan de voorziening.

Voorziening gratificatie jubilea

Dit is een voorziening voor alle, op grond van de geldende arbeidsvoorwaarden opgebouwde rechten van werknemers en bestuursleden op jubilea-uitkeringen. De voorziening geldt voor de huidige werknemers en bestuurders. We houden er rekening mee dat iemand kan vertrekken. De geschatte kasstromen maken we contant. In 2023 is een bedrag van € 170.000 rechtstreeks ten laste gebracht van de voorziening 'gratificatie jubilea'. Door de actualisatie en toevoeging van rente hebben we de voorziening verhoogd met een bedrag van € 21.000.

Persoonsgebonden basisbudget

In de cao voor de waterschappen is een persoonsgebonden basisbudget (PBB) opgenomen. Het PBB bedraagt met ingang van 2021 € 6.000 per medewerker. Medewerkers kunnen dit budget in een periode van vijf jaar inzetten voor loopbaanontwikkeling. Administratief gaan we ervan uit dat per medewerker jaarlijks gemiddeld € 1.200 beschikbaar is. De bedragen die in 2023 niet zijn ingezet, houden we voor 2024 en verder beschikbaar. Om aan deze toekomstige verplichting te kunnen voldoen, is een voorziening PBB ingesteld. Bij het bepalen van de omvang van deze voorziening gaan we ervan uit dat onze medewerkers 80% van € 6.000 gaan aanwenden. In 2023 is door de medewerkers weinig gebruik gemaakt van het opleidingsbudget. Aan het eind van 2023 is daarom het niet bestede deel ter grootte van € 427.000 toegevoegd aan de voorziening.

Thuiswerkplek

FNV Overheid heeft een akkoord met de andere cao-partijen bereikt over thuiswerken. De overeengekomen afspraken gaan over twee punten: een thuiswerkbudget en een thuiswerkvergoeding. De afspraken gelden vanaf 1 april 2020 tot 1 april 2025 en zijn onderdeel van de cao Waterschappen. Voor elke medewerker die structureel thuiswerkt is een budget beschikbaar. De medewerker kan hiervoor op declaratiebasis middelen voor een arbo-en ergonomisch verantwoorde thuiswerkplek aanschaffen (zoals een bureau of een stoel). Dit budget is niet bedoeld voor hardware (zoals een computer, laptop of een beeldscherm). Niet alle medewerkers die hiervoor in aanmerking komen hebben in de afgelopen jaren middelen aangeschaft en gedeclareerd. De verwachting is dat deze medewerkers dat alsnog in de periode 2024 tot 1 april 2025 gaan doen.

Waterschapsbelasting

De gehanteerde belastingtarieven voor begrotingsjaar 2023 komen overeen met de tarieven die in de algemeen bestuursvergadering van 21 december 2022 zijn vastgesteld.

De netto belastingopbrengsten zijn € 1.940.000 hoger dan de actuele begroting.

Bedragen x € 1.000

	Gewijzigde begroting 2023	Realisatie 2023	Vershil resultaat met actuele begroting
Watersysteembeheer	117.140	118.370	1.230
Zuiveringsbeheer	52.520	53.230	710
	169.660	171.600	1.940

Toelichting waterschapsbelasting watersysteembeheer

Watersysteembeheer: opbrengst € 938.000 voordeel

De opbrengst van de ingezetenenheffing viel ruim € 42.000 lager uit. Dit is vooral een gevolg van de lagere opbrengst van de balansposten die aan het eind van 2022 waren ingeschat.

De WOZ-waarde blijft de laatste jaren stijgen. Bij het opstellen van de begroting houden we steeds rekening met de laatste inzichten van de Waarderingskamer. De WOZ-waarden zijn echter nog meer gestegen dan waarmee in de begroting rekening is gehouden. Ook is er nog een na-ijleffect van de stijging van de WOZ-waarden in voorgaande jaren. In 2023 is de opbrengst hoger dan begroot. Het geschatte bedrag van nog op te leggen aanslagen aan het eind van 2022 is met ruim € 1.600.000 overschreden. In de gewijzigde begroting was al rekening gehouden met dit effect. Het voordeel ten opzichte van de gewijzigde begroting 2023 komt uit op € 648.000.

De opbrengst ongebouwd is € 198.000 hoger dan begroot. Door mutaties en correcties van de mee getaxeerde oppervlakte over voorgaande jaren is een hogere opbrengst gerealiseerd. Deze correcties werken ook door in de opbrengst van 2023.

De opbrengst van de categorie natuur is vrijwel conform de gewijzigde begroting met een verschil van -€ 9.000

De verontreinigingsheffing is € 144.000 hoger dan de gewijzigde begroting. Bij de meetbedrijven wordt een meeropbrengst verwacht bijna € 94.000 en bij de lozing van opgepompt grondwater € 12.000. Daarnaast zorgt de afwikkeling van de aanslagen voor de IBA's (individuele behandeling afvalwater) voor een hogere opbrengst.

Toelichting waterschapsbelasting zuiveringsbeheer

Zuiveringsbeheer: opbrengst € 121.000 nadeel

De zuiveringsheffing die opgelegd is aan bedrijven is € 292.000 hoger dan de gewijzigde begroting. Een belangrijke oorzaak van deze meeropbrengst is de geschatte opbrengst van de aanslagen die nog over de jaren 2021 en 2022 zullen worden opgelegd. De invloed van de coronapandemie op het waterverbruik in de afgelopen jaren is minder dan verwacht en daardoor zal er over deze jaren nog een hogere opbrengst worden gerealiseerd. De opbrengst over 2023 is vrijwel conform de gewijzigde begroting.

Bij de zuiveringsheffing woningen valt de opbrengst € 413.000 lager uit. Voor een groot deel, € 368.000, wordt dit veroorzaakt door de afwikkeling van de heffing die is opgelegd aan de bezitters van IBA's. Deze heffing zal in 2024 worden gecorrigeerd maar de financiële consequenties zijn in de cijfers van 2023 verwerkt.

Toelichting kwijtschelding en oninbaar

Kwijtschelding en oninbaar: € 1.122.400 voordeel

De kwijtschelding is in 2023 flink lager uitgevallen. Het aantal verzoeken om kwijtschelding is sterk achtergebleven bij de verwachting. Het is lastig vast te stellen wat hiervan de oorzaak is. Kennelijk vraagt nog niet iedereen kwijtschelding aan terwijl deze belastingplichtigen op grond van de normen daar wel recht op hebben. Dit beeld komt ook voor bij de andere noordelijke waterschappen. Ten opzichte van de verlaagde, gewijzigde begroting bedraagt het voordeel € 449.000. Ook de kosten voor de oninbaar verklaarde aanslagen vallen lager uit. Er zijn minder bedrijven en particulieren failliet verklaard waardoor de werkelijke kosten in 2023 lager uitvielen dan begroot. Daarnaast is de voorziening voor dubieuze (belasting)debiteuren naar beneden bijgesteld. Ten opzichte van het begrote bedrag is er een voordeel van € 673.400. Voor beide posten geldt dat deze bij het opstellen van begroting 2025 kritisch zullen worden beschouwd.

Weerstandvermogen en risicobeheersing

Wettelijke voorschriften

De paragraaf over het weerstandvermogen bevat volgens het Waterschapsbesluit ten minste:

1. Een inventarisatie van de weerstandscapaciteit, met daarbij een beschouwing over de stand aan het begin, de mutaties en de stand aan het eind van het begrotingsjaar van de algemene reserves en bestemmingsreserves. Deze informatie is te vinden in paragraaf 'Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen'.
2. Een inventarisatie van de risico's.
3. Het beleid over de weerstandscapaciteit en de risico's. De wetgever stelt overigens geen eisen aan het weerstandsvermogen; het waterschap is vrij om deze te bepalen. In deze paragraaf wordt het door het algemeen bestuur op 4 oktober 2022 vastgestelde beleid gevolgd.

Ontwikkelingen begrotingsjaar

Wetterskip Fryslân moet tijdens haar uitvoering van activiteiten rekening houden met diverse risico's en onzekerheden die de realisatie van haar doelstellingen kunnen belemmeren. Om deze risico's financieel te beheren, is een minimaal vereist weerstandsvermogen vastgesteld door het algemeen bestuur.

Met als doel het bevorderen van een bewustere omgang met risico's, is in 2022 een pilotproject gestart, wat heeft geresulteerd in een nieuw risicobeleid dat op 4 oktober 2022 is vastgesteld door het algemeen bestuur. Hierin wordt de relatie tussen risico's (en hun mogelijke impact) en het weerstandsvermogen uiteengezet.

In 2023 is het bewustzijn met betrekking tot risico's binnen Wetterskip Fryslân verder ontwikkeld. Er hebben talloze risicosessies plaatsgevonden waarbij de risico's geïdentificeerd en geëvalueerd zijn vanuit de doelstellingen van de organisatie en de bijbehorende processen. Het hoofddoel is om beter te kunnen sturen op het behalen van de organisatiedoelstellingen en het weerstandsvermogen in lijn te brengen met de risico's. De aanpak richt zich op de belangrijkste risico's die invloed kunnen hebben op het behalen van de doelstellingen. Voor elk belangrijk risico wordt geïnventariseerd welke acties momenteel worden ondernomen om de risico's te beheersen en wordt beoordeeld of aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn.

In 2024 zal het rapportageproces met betrekking tot risicobeheer verder worden verbeterd, zodat de voortgang van risicobeheersing inzichtelijk is en op het juiste niveau binnen de organisatie wordt besproken. Daarnaast zal er meer expliciete aandacht worden besteed aan strategisch risicomanagement.

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit van Wetterskip Fryslân wordt gevormd door de algemene reserve en ziet er als volgt uit:

Bedragen x € 1.000

	Stand per	Onttrekkingen	Te bestemmen resultaat	Stand per
	1-1-2023			31-12-2023
Eigen vermogen	40.338	3.948	-2.853	33.537

Risico's

Operationele risico's met een mogelijk (financieel) effect groter dan € 100.000 in 2023

In de begroting van voor 2023 zijn 10 belangrijkste operationele risico's genoemd die zich zouden kunnen voordoen in het jaar 2023. Alleen de risico's met betrekking tot CAO ontwikkelingen en de stijging van de energiekosten hebben zich gedeeltelijk voorgedaan. De effecten hiervan hebben we kunnen dekken vanuit de reguliere exploitatie en het aanspreken van het weerstandsvermogen is niet nodig geweest. In de begroting van 2024 zijn de volgende operationele risico's opgenomen:

Begroting	Risico	Kans	Mogelijk financieel effect in euro's	Risicobedrag in euro's	Verskil met begroting 2023
WS	Maatschappelijke schade door nalatig handelen in waterbeheer	L	€ 10.000.000	€ 2.000.000	Geen
WS/WK	Afwijkingen ten opzichte van aannames gehanteerd voor salariskosten als gevolg van CAO-ontwikkelingen	M	€ 3.000.000	€ 1.500.000	Kans van H naar M
WK	WF moet claims betalen met betrekking tot toerekening opbrengsten i.v.m. effluentheffing*	H	€ 800.000	€ 720.000	Nieuw
WK	Afvoer afvalwater bij uitval zuivering	LM	€ 2.500.000	€ 500.000	Geen
WK	Uitval slibontwateringsinstallatie	M	€ 2.500.000	€ 1.250.000	Kans van L naar M
WS/WK	Digitale veiligheid: als gevolg van bijvoorbeeld een ransomware aanval, hacking telemetrie kan het gebeuren dat processen van WF uitvallen en/of data gestolen wordt .	M	€ 2.000.000	€ 1.000.000	Geen
WS/WK	Hogere werkelijke inflatie (Goederen en diensten) dan geraamd in begroting	L	€ 1.100.000	€ 220.000	Kans van M naar L
WK	Processen kunnen geen doorgang vinden als gevolg van verouderde procesautomatisering	M	€ 1.000.000	€ 500.000	Nieuw
WS/WK	Prijsstijging contracten	L	€ 1.000.000	€ 200.000	Kans van M naar L
WS/WK	Stijging energiekosten	M	€ 750.000	€ 375.000	Mogelijke impact verhoogd
Totaal				€ 8.265.000	

* Op dit moment is er geen sprake van harde verplichtingen, het bedrag is dan ook vooralsnog onduidelijk/onzekeer.

We volgen onderstaande ontwikkelingen nauwlettend:

Stikstofproblematiek

Door de landelijke aanpak van stikstofproblematiek kan krimp, maar ook weerstand in de landbouwsector ontstaan. Dit kan tot gevolg hebben dat er minder medewerking is vanuit de agrarische sector bij het realiseren van onze doelstellingen. Een heel ander effect is dat onze vergunningaanvragen meer tijd vragen, omdat deze getoetst moeten worden aan de stikstofuitstoot van de betreffende werkzaamheden.

FPLG

Vanuit Fryslân is voor het Fries Programma Landelijk Gebied (FPLG) een claim van meer dan € 5 miljard ingediend. Voor ons waterschap zitten hier doelen voor KRW en klimaatopgaven in. Op landelijk niveau overstijgt het totaalbedrag het bedrag dat door het Rijk beschikbaar is gesteld. Hierdoor ontstaat het risico dat niet de volledige aanvraag wordt gehonoreerd.

Klimaatverandering

Het programma voor klimaatadaptatie houdt integraal rekening met mogelijke gevolgen en benodigde maatregelen, met expliciete aandacht voor alle taken van ons waterschap. Deze uitdagingen kunnen leiden tot sterk stijgende kosten voor onze taken. Door meer rekening te houden met het feit dat water en bodem sturend zijn, zoals in onze blauwe omgevingsvisie is uitgewerkt, proberen we excessieve kostenstijgingen te beperken.

Kaderrichtlijn Water (KRW)

In 2024 staat een tussenbeoordeling gepland voor de voortgang van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Een mogelijke uitkomst hiervan is dat het algemeen bestuur besluit tot het implementeren van extra maatregelen. Dit kan resulteren in een verzoek om extra financiële middelen in 2024. Daarnaast geniet de voortgang van de KRW veel maatschappelijke aandacht, wat kan leiden tot verzoeken op basis van de Wet open overheid (WOO), informatieverzoeken en mogelijk zelfs juridische procedures. Het benodigde personeel om hiermee om te gaan zal deels afkomstig zijn van hetzelfde personeel dat zich bezighoudt met de implementatie van KRW-maatregelen, wat vertraging kan veroorzaken. Bovendien kunnen eventuele juridische procedures resulteren in extra kosten.

Exotenbestrijding

Nieuwe regelgeving vereist dat kosten voor het beheersen van invasieve exoten binnen projecten voortaan gefinancierd worden uit het exploitatiebudget voor exotenbestrijding en niet langer uit het projectbudget. Dit kan leiden tot extra budgetaanvragen. De kreeftenproblematiek, een nationaal probleem, wordt ook in Fryslân steeds relevanter. Momenteel loopt hier een meerjarige pilot. Het is verstandig om naast de pilot voorbereidende stappen te nemen, zoals overleg met andere waterschappen, het verkrijgen van kennis over snel inzetbare preventieve maatregelen, onderzoek naar (her)inrichtingseffecten op de rivierkreeftstand, overleg met beroeps- en sportvissers, en identificatie van mogelijke wettelijke belemmeringen. De kosten en impact op de huidige formatie worden nog beoordeeld en kunnen leiden tot een extra budgetaanvraag.

Maatschappelijke polarisatie?

Omgevingsprocessen worden steeds belangrijker, maar ook moeilijker. Belangen liggen uit elkaar en er is minder draagvlak om consensus te vinden. Hierdoor kost het meer moeite, tijd en geld om zaken te realiseren. Dit geldt bijvoorbeeld ook voor het dossier Veenweide.

Strategische Risico's

De genoemde strategische risico's in de begroting van 2023 zijn nog steeds actueel. Het strategisch risico van het mogelijk uitvallen van cruciale processen als gevolg van verouderde procesautomatisering is als operationeel risico opgenomen in de begroting van 2024 (was als een strategisch risico opgenomen in de begroting van 2023).

Voor 2024 onderkennen we de volgende strategische risico's (willekeurige volgorde):

- de mogelijkheid dat er onvoldoende en/of (on)voldoende geschoold en deskundig personeel beschikbaar is waardoor de continuïteit van de bedrijfsvoering in gevaar kan komen;
- de mogelijkheid dat er geen ecologische ruimte is om te werken in het waddengebied;
- dat de samenwerking tussen overheden met betrekking tot slib- en grondstromen onvoldoende gerealiseerd wordt;
- dat de te realiseren opgaven met betrekking tot HWBP niet binnen de huidige gestelde kaders kunnen plaatsvinden;
- dat er onvoldoende snelheid is in het realiseren van bergings- en retentiegebieden (als gevolg van lange procedures) met een toenemende kans op overstromingen;
- de kans dat er (onnodig veel) ongewenste stoffen op de zuiveringen komen;
- de mogelijkheid dat er minder lozingen komen op rwzi's met als gevolg minder opbrengsten;
- dat de afschrijvingen van de assets feitelijk te laag zijn als gevolg van het ontbreken van de vervangingswaarde in de financiële administratie, waardoor kapitaalslasten bij vervanging sterk stijgen;
- dat er onvolledige data beschikbaar is ten aanzien van assets, waardoor inzicht in de assets en de kwaliteit ervan niet optimaal is.

In 2024 zal naast het operationeel risicomanagement meer aandacht worden besteed aan strategisch risicomanagement.

Beleid omtrent weerstandscapaciteit en risico's

Het 'weerstandsvermogen' is het vermogen van het waterschap om (financiële) tegenvallers op te vangen zonder dat de continuïteit van het waterschap in gevaar komt. Het weerstandsvermogen wordt weergegeven als ratio. De weerstandsratio wordt bepaald als verhoudingsgetal tussen enerzijds weerstandscapaciteit en anderzijds de financiële risico's. De weerstandscapaciteit is de omvang van de financiële middelen die vrijgemaakt kunnen worden om onverwachte financiële tegenvallers op te vangen. De weerstandscapaciteit wordt gevormd door de algemene reserves.

De (financiële) risico's (na het nemen van beheersmaatregelen) worden jaarlijks in kaart gebracht. Bij de bepaling van de weerstandsratio wordt rekening gehouden met het gegeven dat risico's zich nooit allemaal met een maximale omvang zullen voordoen. Daartoe wordt de kans van voordoen bepaald. Alleen bedragen boven de €100.000 worden meegenomen in de bepaling van de weerstandsratio. Daarbij wordt ook rekening gehouden het gegeven dat de risico's niet allemaal in hetzelfde jaar tot incidenten leiden: het samenlooppercentage. Dit samenlooppercentage is, zoals gebruikelijk binnen de overheid, bepaald op 90%.

In formule ziet dit er als volgt uit: $\text{weerstandsratio} = \text{weerstandscapaciteit} / (0,9 \times \text{risico's})$

Wetterskip Fryslân streeft daarbij een weerstandsratio na die als voldoende wordt bestempeld. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de onderstaande tabel. In dit model wordt een oordeel gekoppeld aan het verhoudingsgetal weerstandsratio.

Waardering weerstandsratio		
Waarderingscijfer	Weerstandsratio	Betekenis
A	2,0	Uitstekend
B	1,4 - 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 - 1,4	Voldoende
D	0,8 - 1,0	Matig
E	0,6 - 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

Dit betekent dat het waterschap een weerstandsratio nastreeft van minimaal 1,0. Als bij de actualisatie van de risico's blijkt dat het weerstandsratio onder deze grens valt, beziet het bestuur of dit aanleiding geeft tot het verhogen van de aangehouden algemene reserve. Het aanhouden van alleen een ondergrens voor het weerstandsratio betekent dat de omvang van de algemene reserve niet van jaar tot jaar fluctueert.

Weerstandsratio

De weerstandsratio wordt dus berekend door de weerstandscapaciteit te delen op de waarde van de risico's. Op basis van bovenstaande risico-inventarisatie komt de weerstandsratio van deze jaarrekening uit op: $(\text{€ } 33.537.000 / \text{€ } 8.265.000) = 4,06\%$

Meerjarig blijven we, op basis van het huidige risicoprofiel, met onze reserves boven de minimale norm.

Financiering

Voor het financieren van de uitgaven beschikken we over interne en externe financieringsmiddelen. De interne financieringsmiddelen bestaan uit de lopende inkomsten, vooral belastingopbrengsten. Onder de externe financiering vallen de korte en de langlopende leningen. We leggen de diverse aspecten die hierbij een rol spelen hieronder uit.

Treasury

Het treasurystatuut geeft het formele kader waarbinnen onze treasury-activiteiten moeten plaatsvinden. De geplande activiteiten leggen we ieder jaar vooraf vast in een treasuryjaarplan. De treasurycommissie kwam in 2023 vijf keer bij elkaar. De commissie voerde de doelstellingen uit het jaarplan uit. Begin 2018 sloten we een raamovereenkomst af met de Europese Investeringsbank (EIB). Het gaat om een raamovereenkomst voor het aantrekken van maximaal € 100 miljoen krediet binnen een periode van drie jaar. De raamovereenkomst is van rechtswege aan het eind van 2021 geëindigd. Onder de raamovereenkomst is een bedrag van € 20 miljoen aangetrokken.

Staat van herkomst en besteding van middelen

De mutatie van de netto vlottende financiering in 2023 leggen we uit in de staat van herkomst en besteding van middelen:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Herkomst	Besteding	Mutatie
Resultaat 2023		6.802	
Vaste activa			
- Afschrijvingen	40.394		
- Desinvesteringen	44		
- Investerings		43.226	
- Financiële activa		4.601	
Eigen vermogen lang			
Dotatie aan bestemmingsreserve			
Vreemd vermogen lang			
- Toename voorzieningen	601		
- Afname langlopende leningen		3.636	
Financieringsmutatie	41.039	58.265	-17.225
Vlottende financieringsmiddelen			
- Toename crediteuren	5.401		
- Toename overlopende passiva	20.058		
- Toename liquide middelen		2.522	
- Afname debiteurensaldo	3.019		
- Toename overlopende activa		8.508	
- Toename voorraden		223	
Mutatie netto vlottende financieringsmiddelen	28.478	11.253	17.225

Overzicht kasstromen

Bedragen x € 1.000

Kasstroomoverzicht		2023
Resultaat		-6.802
Afschrijving vaste activa		40.394
Mutatie reserves en voorzieningen		601
Bruto kasstroom uit operaties		34.193
<u>Exploitatie</u>		
Toename van de vorderingen		-5.488
Toename van de voorraden		-223
Toename kortlopende schulden		25.459
Kasstroom uit operationele activiteiten		19.748
<u>Investerings</u>		
Investerings in vaste activa		-59.334
Besteding vooruit ontvangen subsidie		16.108
Desinvesteringen		44
Investerings in financiële activa		-4.601
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		-47.783
<u>Kapitaalstortingen</u>		
Opgenomen leningen		45.000
Aflossingen leningen 2024 naar kortlopende schulden		-48.636
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		-3.636
Toename liquiditeiten		2.522

Opbouw en verloop langlopende schuld

In 2023 losten we voor een totaalbedrag van € 44,3 miljoen af. Een bedrag van € 35 miljoen heeft betrekking op een herfinanciering van twee leningen. Deze leningen zijn vervroegd afgelost en vervangen door leningen met een lager rentepercentage en een langere looptijd. Tegelijkertijd zijn voor een bedrag van € 45,0 miljoen nieuwe leningen, waarvan € 35 miljoen herfinanciering, afgesloten. Per saldo nam de langlopende schuld toe met € 0,7 miljoen. Door de dalende rente op de kapitaalmarkt en een proactieve uitvoering van het treasurybeleid is de rentelast in de afgelopen jaren vrijwel op hetzelfde niveau gebleven. Dit ondanks een stijgende langlopende schuld.

Hieronder staan enkele kerngegevens over de opbouw en het verloop van de langlopende schuld in 2023.

Bedragen x € 1.000

Vreemd vermogen	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Langlopende schuld op 1 januari	429.886	449.307	472.419	480.531	491.610	502.974
- Af: aflossingen	-5.079	-20.888	-6.888	-27.221	-38.636	-44.303
- Bij: nieuwe geldleningen	24.500	44.000	15.000	38.300	50.000	45.000
Langlopende schuld op 31 december	449.307	472.419	480.531	491.610	502.974	503.671
Rentelast langlopende leningen	12.308	12.585	12.071	12.157	11.905	11.572

Opbouw en verloop kortlopende schuld

We financieren onze activiteiten binnen de kasgeldlimiet met korte middelen. De kasgeldlimiet geeft het maximumbedrag aan waarvoor we kortlopende financieringsmiddelen kunnen aantrekken. Kortlopend betekent een looptijd korter dan een jaar. De kasgeldlimiet bedraagt 23% van het begrotingstotaal (€ 195,5 miljoen), is € 45,0 miljoen. Artikel 4 van de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido) bepaalt dat overheden de kasgeldlimiet maximaal twee achtereenvolgende kwartalen mogen overschrijden.

Bedragen x € 1.000

Kortlopende vordering/schuld ten opzichte van kasgeldlimiet	Vordering/schuld	Kasgeldlimiet
1e kwartaal	-21.101	-44.962
2e kwartaal	-11.817	-44.962
3e kwartaal	-17.976	-44.962
4e kwartaal	-35.355	-44.962

Rente langlopende financiering

Bedragen x € 1.000

Rentekosten	Begroting 2023	Actuele begroting 2023	Jaarrekening 2023	Vershil
Rentelasten langlopende verplichtingen	11.803	11.568	11.563	-4
Rentelasten rekening-courant/kasgeld	450	150	4	-146
Rentebaten	-	-287	-906	-619
Totaal rentekosten	12.253	11.431	10.661	-770

Rente rekening courant / kasgeld rente

In 2023 zijn er geen kasgeldleningen geweest. Wel is er een renteopbrengst geweest door positieve saldi van de bankrekeningen en schatkistbankieren.

Het saldo van de bankrekeningen is het gehele jaar positief geweest. Gedurende het jaar zijn de overtollige liquide middelen bij de Rijks schatkist aangehouden. Wij hebben een rentevergoeding van het Rijk ontvangen over het saldo. Het rentepercentage varieerde van 1,89% tot 3,91%. Aan het eind van 2023 was de rentevergoeding 3,88%. Per saldo komen de rentebaten uit op een bedrag van afgerond € 906.000.

Renteomslag

De gemiddelde rente die we hanteren om de rentelasten om te slaan over onze activa, is (€ 10,67 miljoen / € 494,5 miljoen) = 2,16 procent.

Bedragen x € 1.000

Renteberekening	Totaalbedrag	Gemiddeld
Materiële vaste activa		
Materiële vaste activa per 1 januari	428.817	428.817
Geactiveerde werken per 1 januari	39.985	39.985
Overige investeringen/desinvesteringen		
Afschrijvingen	-40.395	-20.197
Subtotaal	428.407	448.605
Onderhanden werk		
Uitgaven op onderhanden werk per 1 januari	85.359	85.359
Geactiveerde werken per 1 januari	-39.985	-39.985
Subtotaal	45.374	45.374
Financiële vaste activa		
Financiële vaste activa per 1 januari	512	512
Subtotaal	512	512
Gemiddeld geïnvesteerd bedrag		494.491
Rente	11.573	
Rentebaten	-906	
Totaal betaalde rente	10.667	

Renterisico

In de Wet financiering decentrale overheden is een renterisiconorm voor decentrale overheden vastgelegd. Dit houdt in dat in enig jaar het totaal aan aflossingen en renteconversies een gesteld maximum niet mag overschrijden. Voor waterschappen is deze norm 30 procent van het begrotingstotaal (€ 195,5 miljoen). In 2023 hebben we deze risiconorm niet overschreden.

Mutatie langlopende leningen

In de begroting hielden we rekening met het feit dat we de financieringsbehoefte konden dekken met kortlopende middelen (kasgeld/rekening courant). In 2023 zijn twee leningen vervroegd afgelost en vervangen door drie nieuwe leningen met een lager rentepercentage en een langere looptijd.

De gemiddelde rente van de langlopende leningenportefeuille is 2,28% per ultimo 2023 (2022: 2,35%). De duration (gemiddeld gewogen rentetypische looptijd) is ongeveer 15,6 jaar (2022: 15,1 jaar).

De belangrijkste kenmerken van de gestorte/afgeloste leningen zijn:

Mutatie leningen in 2023	Rente (%)	Hoofdsom	Looptijd (jaren)	Storting
Tegenpartij		(x € 1.000)		/aflossing (datum)
Nederlandse Waterschapsbank	4,31	-15.000		3-apr
Nederlandse Waterschapsbank	4,24	-20.000		1-jun
Nederlandse Waterschapsbank	3,424	15.000	47	3-apr
Nederlandse Waterschapsbank	3,65	10.000	50	2-mei
Nederlandse Waterschapsbank	3,57	10.000	42	1-sep
Bank Nederlandse Gemeenten (uitgestelde storting)	0,495	10.000	30	4-okt
Totaal		10.000		

Toekomstige financiering

Voor de toekomstige financiering zijn in de afgelopen jaren leningen met uitgestelde storting afgesloten. In de komende jaren vindt de storting plaats van leningen die in het verleden zijn afgesloten om te profiteren van het lage renteniveau. De belangrijkste kenmerken van deze leningen staan hieronder:

Afgesloten leningen met uitgestelde storting	Rente (%)	Hoofdsom	Looptijd (jaren)	Storting (datum)
Tegenpartij		(x € 1.000)		
Nederlandse Waterschapsbank	0,44	10.000	30	3-6-2024
Bank Nederlandse Gemeenten	1,897	15.000	50	4-9-2026
Totaal		25.000		

Verbonden partijen

We hebben een aantal taken ondergebracht in samenwerkingsverbanden waarin meerdere waterschappen en/of andere instellingen participeren. Het gaat hier om deelnemingen in vennootschappen, gemeenschappelijke regelingen en stichtingen. De samenwerkingsvormen duiden we aan met het begrip 'verbonden partijen'. Hieronder verstaan we een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin het waterschap een bestuurlijk en een financieel belang heeft.

Met bestuurlijk belang bedoelen we: het waterschap heeft zeggenschap door vertegenwoordiging in het bestuur of door stemrecht. Onder financieel belang verstaan we: het bedrag dat ter beschikking is gesteld en dat niet verhaalbaar is of waarvoor aansprakelijkheid bestaat als de verbonden partij failliet gaat of haar verplichtingen niet nakomt.

Visie op verbonden partijen

Wetterskip Fryslân werkt op vele manieren samen met andere organisaties. Dit doen we in de verwachting om op deze manier meer rendement voor Wetterskip Fryslân en de mienskip te behalen. Eén van deze samenwerkingsvormen is het deelnemen aan verbonden partijen. Deze vorm van samenwerking vraagt om een goede balans van bevoegdheden, verantwoordelijkheden en verantwoording.

Onderstaande uitgangspunten zijn van toepassing bij het maken van een afweging over het al dan niet toetreden tot een verbonden partij en de inrichting ervan:

1. Er worden alleen activiteiten overgedragen aan een verbonden partij als deze zich hiervoor lenen.
2. Voor samenwerking in een verbonden partij wordt de best passende bestuurlijke, organisatorische en juridische vorm gekozen. De keuze tussen een publiek- of privaatrechtelijke samenwerking wordt per geval gemaakt. Er wordt gekozen voor een samenwerkingsvorm die zo eenvoudig mogelijk is.
3. Bij besluitvorming over samenwerking in een verbonden partij wordt naast een voorstel voor de rechtsvorm, ook aandacht besteed aan risico's en beheersmaatregelen, governance, informatievoorziening, evaluatiemomenten en een exit-strategie.

Zeggenschap

Het waterschap kan invloed uitoefenen door middel van:

- besturen van stichtingen en gemeenschappelijke regelingen
- vergadering van aandeelhouders
- raad van commissarissen
- toezicht

Sinds 1 juli 2022 is de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) gewijzigd. Deze wijziging heeft als doel om de positie, de besluitvorming en de controlerende rol van het waterschap te versterken.

Wij wenden onze invloed aan als het gaat om sturing op (onder andere) financiën, risico's en toekomstvisie. Het zijn vormen van verlengd lokaal bestuur. Hierdoor is de directe invloed per definitie beperkt. Bij een meerderheid voor een voorstel zal de minderheid zich moeten schikken. De democratische controle op de verbonden partijen ligt bij het algemeen bestuur. Leden van het dagelijks bestuur die deel uitmaken van een bestuur van een verbonden partij, leggen verantwoording af aan het algemeen bestuur.

Wetterskip Fryslân Deelnemingen BV, Leeuwarden

Rechtsvorm	Besloten vennootschap (B.V.)
Deelnemende partijen	Wetterskip Fryslân (100%)
Doel verbonden partij (openbaar belang)	De activiteiten van de holding bestaan met name uit het deelnemen in, zich financieel interesseren in, toezicht uitoefenen op en het bestuur voeren uitsluitend voor andere ondernemingen en vennootschappen met bepaalde doelen. De holding neemt voor 50% deel in de voorzuivering afvalwater Workum V.O.F.; 50% in Grienskip B.V.; 33,3% in de Ballumerbocht Ameland B.V. en 50% in Hiddum-Houw BV.

Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Toezicht uitoefenen op het bestuur van de dochter ondernemingen van Wetterskip Fryslân Deelnemingen B.V.
Prestaties	Zie toelichting bij de voorzuivering Workum V.O.F. , Grienskip B.V., Ballumerbocht Ameland B.V. en Hiddum-Houw BV.
Financiële situatie verbonden partij	Per 31-12-2022 bedraagt het Enkelvoudig eigen vermogen € 692.935 Enkelvoudig vreemd vermogen € 9.661 Enkelvoudig resultaat na belasting € 113.350
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	De directie bestaat uit de secretaris-directeur en de adjunct-secretaris directeur. Zij leggen verantwoording af aan het dagelijks bestuur van Wetterskip Fryslân.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân is 100% aandeelhouder van Wetterskip Deelnemingen B.V.
Risico's	Zie toelichting bij de voorzuivering Workum V.O.F., Grienskip B.V. , Ballumerbocht B.V. en Hiddum-Houw BV.
Exit strategie	n.v.t.
Ontwikkelingen/bijzonderheden	Op 15 februari 2022 heeft het algemeen bestuur het beleidskader verbonden partijen vastgesteld op basis waarvan de afweging kan worden gemaakt om wel of niet samen te werken via een verbonden partij. Hetzij via een privaatrechtelijke deelneming, een publiekrechtelijke samenwerking via een gemeenschappelijke regeling of een publieke private samenwerking.

Voorzuivering Zuivelafvalwater Workum V.O.F., Leeuwarden

Rechtsvorm	Vennootschap onder Firma
Deelnemende partijen	Wetterskip Fryslân Deelnemingen B.V. Friesland Campina
Doel verbonden partij (openbaar belang)	Een duurzame en doelmatige werking van de waterketen
Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Een doelmatige werking van rwzi Workum
Prestaties	Het komende jaar gaan we een meerjaren investeringsbegroting opstellen. Hiermee willen we ook voor de komende jaren duidelijk krijgen welke investeringen noodzakelijk zijn voor een toekomstbestendige VZW (Voorzuivering Zuivelafvalwater Workum).
Financiële situatie verbonden partij	Per 31-12-2022 bedraagt het Eigen vermogen € 730.000 Vreemd vermogen € 700.000 (netto) begrotingstotaal € 1.200.000
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	De dijkgraaf is bestuurlijk betrokken vanuit ons waterschap en de directie vanuit Wetterskip Fryslân Deelnemingen B.V.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	Belastingopbrengsten jaarlijks € 280.000 Het financieel belang van Wetterskip is 50% van het eigen vermogen van de voorzuivering. Het financieel belang loopt via WF Deelnemingen BV.
Risico's	Als de VZW de operationele doelen niet haalt heeft dit mogelijk gevolgen voor de doelmatige werking van rwzi Workum en daarmee op de lozingen van de rwzi op het oppervlaktewater. Het niet functioneren van de samenwerking kan leiden tot milieuschade en hogere kosten voor de bedrijfsvoering van de eigen rwzi. Beëindiging van de samenwerking geeft op langere termijn een extra investeringsopgave voor één van beide deelnemers en kan afhaken/verlies van belastingopbrengsten van een grote lozer met zich meebrengen.
Exit strategie	Er zijn in de oprichtingsovereenkomst afspraken gemaakt over ontbindingsvoorwaarden.
Ontwikkelingen/bijzonderheden	De VZW gaat onderzoeken welke stappen het kan nemen om op termijn energie en klimaatneutraal te worden.

Grienskip BV, Leeuwarden

Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Deelnemende partijen	Caparis NV, Empatec NV, Wetterskip Fryslân Deelnemingen B.V.
Doel verbonden partij (openbaar belang)	Het bevorderen van arbeidsparticipatie voor mensen met achterstand op de arbeidsmarkt.
Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Doel is het uitvoeren van groenonderhoud in het beheergebied van Wetterskip Fryslân en invulling geven aan de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de organisatie door dit werk te laten verrichten door mensen met achterstand op de arbeidsmarkt.
Prestaties	Het jaarlijks conform dienstverleningsovereenkomst uitvoeren van het groen onderhoud, de distelbestrijding en exoten bestrijding in het beheergebied van Wetterskip Fryslân.

Financiële situatie verbonden partij	Per 31-12-2022 bedraagt het Eigen vermogen € 178.000 (kort) vreemd vermogen € 252.000 Begrotingstotaal € 2.025.000
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	De secretaris-directeur en de adjunct-directeur zijn als bestuurder van Wetterskip Fryslân Deelnemingen B.V. betrokken. Deelnemingen B.V. bezit een meerderheidsaandeel van 52% en heeft daarmee invloed op de BV
Financieel belang Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân Deelnemingen B.V. bezit 52% van de aandelen van de B.V. Winst en verlies wordt jaarlijks op basis van het aandelenpercentage betaald of doorbelast aan de deelnemende partijen.
Risico's	Er bestaat een beperkt operationeel risico voor Wetterskip Fryslân als Grienskip het groenonderhoud niet conform afspraken uitvoert. Wetterskip Fryslân is daarnaast mede risicodragers voor mogelijke verliezen van de onderneming.
Exit strategie	Er zijn in de oprichtingsakte afspraken gemaakt over ontbindingsvoorwaarden.
Ontwikkelingen/bijzonderheden	Grienskip gaat de mogelijke samenwerking met andere overheidspartijen onderzoeken.

Energiepark Ballumerbocht B.V.

Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Deelnemende partijen	Gemeente Ameland, Ameland Energie Coöperatie en Wetterskip Fryslân Deelnemingen B.V.
Doel verbonden partij (openbaar belang)	Het realiseren van een slim en toekomstbestendig energiesysteem voor Ameland.
Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Wetterskip Fryslân wil met de deelname de energie voor de waterschapstaken op Ameland duurzaam opwekken.
Prestaties	Er dient voor het aantrekken van het vreemd vermogen een sluitende businesscase te zijn.
Financiële situatie verbonden partij	Het door Wetterskip ingebrachte vermogen, door een kapitaalstoring voor de aandelen, bedraagt € 100.000. Er is op dit moment nog geen vreemd vermogen aangetrokken voor de realisatie van het energiepark.
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Namens Wetterskip Fryslân zijn de secretaris-directeur en de adjunct-directeur als bestuurder van Wetterskip Fryslân Deelnemingen BV betrokken.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân heeft met een kapitaalstoring van € 100.000 een belang van 33,3% in de onderneming.
Risico's	In de realisatie van het project zijn er risico's op het gebied van vergunningen, technische problemen en netcongestie problematiek. In de uitvoeringsfase en de exploitatiefase van het park zijn we mede risicodragers van de B.V.
Exit strategie	In de oprichtingsakte zijn ontbindingsvoorwaarden opgesteld voor de deelnemende partijen.
Ontwikkelingen/bijzonderheden	Indien Wetterskip Fryslân samen met de Gemeente Ameland garant staan, kan de B.V. onder gunstigere voorwaarden vreemd vermogen aantrekken.

Windpark Hiddum Houw B.V., Amsterdam

Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Deelnemende partijen	Gemeente Súdwest-Fryslân en Wetterskip Fryslân Deelnemingen BV
Doel verbonden partij (openbaar belang)	Het opwekken en verkopen van groene stroom
Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Wetterskip Fryslân wil met de deelname de energie voor de waterschapstaken duurzaam opwekken en daarmee voldoen aan de ambitie om in 2030 klimaat neutraal te zijn.
Prestaties	Opwekken van groene stroom
Financiële situatie verbonden partij	Het door WF ingebrachte vermogen, door een kapitaalstoring voor de aandelen, bedraagt € 4.792.715. Ook heeft de BV een langlopende lening bij de NNB voor een nominaal bedrag van € 27 miljoen waar de beide aandeelhouders garant staan.
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Namens Wetterskip Fryslân zijn de secretaris-directeur en de adjunct-directeur als bestuurder van Wetterskip Fryslân Deelnemingen BV betrokken.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân heeft Wetterskip Deelnemingen een lening verstrekt voor € 4.792.715 zodat zij 50% van de aandelen kon verwerven. Het financieel belang loopt via WF Deelnemingen BV.
Risico's	Door sterk wisselende stroomprijzen kunnen de opbrengsten fluctueren en daarmee kan de dividendopbrengst per jaar wisselen.
Exit strategie	In de overeenkomsten zijn voorwaarden opgesteld voor de deelnemende partijen onder welke condities de aandelen kunnen worden verkocht.

Ontwikkelingen/bijzonderheden	
-------------------------------	--

Het Noordelijk Belastingkantoor, Haren

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Deelnemende partijen	Wetterskip Fryslân, Waterschap Noorderzijlvest, Waterschap Hunze en Aa's en gemeente Groningen
Doel verbonden partij (openbaar belang)	Het Noordelijk Belastingkantoor wil door de bundeling van kennis en tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten de lokale overheden vernieuwend en efficiënt ondersteunen bij de uitvoering van hun belastingtaken, nu en in de toekomst.
Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Wetterskip Fryslân is uit overwegingen van kwaliteit, continuïteit en efficiency toegetreden tot de Gemeenschappelijke Regeling. Het Noordelijk Belastingkantoor verzorgt voor de deelnemers de heffing en invordering van de waterschapsbelasting en gemeentelijke belastingen. Dit specialistische werk kan beter vanuit een gespecialiseerde organisatie plaatsvinden.
Prestaties	De op te leveren producten en prestaties zijn vastgelegd in een Service Level Agreement (SLA). Deze SLA is in 2022 herzien en deze gewijzigde SLA is op 1 januari 2023 in werking getreden.
Financiële situatie verbonden partij	Per 31-12-2022 bedraagt het Eigen vermogen € 70.000 (Kort) vreemd vermogen € 6.083.302 Begrotingstotaal € 14.832.000
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Een lid van het dagelijks bestuur van Wetterskip Fryslân heeft zitting in het bestuur. Elke deelnemer heeft één afgevaardigde in het bestuur met een gelijke stem.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân betaalde in 2022 een bedrag van € 3.923.000. Dit is 26,4% van de totale exploitatiekosten van het Noordelijk Belastingkantoor.
Risico's	Als de doelen niet worden gehaald worden er geen aanslagen verzonden en ingevorderd. Dit betekent dat Wetterskip Fryslân geen financiële middelen ontvangt. Omdat het waterschap voor de inkomsten bijna 100% afhankelijk is van de waterschapsbelastingen belooft het financieel risico de begrote opbrengst belastingen. Voor 2023 is de netto belastingopbrengst geraamd op een bedrag van € 164 miljoen. Als het waterschap geen geld ontvangt kan de uitvoering van de wettelijke taken in het geding komen. Dit kan in het uiterste geval leiden tot schadeclaims in verband met wateroverlast-/tekort en lozing van ongezuiverd water.
Exit strategie	De regeling is met ingang van 1 januari 2018 in werking getreden en is voor onbepaalde tijd getroffen. Gedurende vijf jaar na de datum van toetreding tot de regeling is uittreding niet mogelijk.
Ontwikkelingen/bijzonderheden	Door het Noordelijk Belastingkantoor is actief bezig om de diensten op het gebied van belastingen voor steeds meer gemeenten uit te voeren. Door deze uitbreiding worden de vaste kosten verdeeld over meer overheden waardoor de kosten per deelnemer dalen.

Het Waterschapshuis, Amersfoort

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Deelnemende partijen	Alle waterschappen, Rijkswaterstaat, Provincies.
Doel verbonden partij (openbaar belang)	Het Waterschapshuis (hWh) is een gemeenschappelijke regeling waarin de waterschappen een deel van hun activiteiten met betrekking tot de gegevenshuishouding en informatievoorziening hebben samengebracht. Binnen het Waterschapshuis zijn twee afzonderlijke onderdelen opgezet waarin de collectieve en facultatieve taken zijn ondergebracht.
Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Het Waterschapshuis bevordert dat waterschappen samenwerken aan het datagedreven waterschap van de toekomst om gezamenlijk voordeel te behalen. Zij vervult de wensen van waterschappen, inventariseert of er samenwerking mogelijk is en vindt oplossingen voor problemen.
Prestaties	De te leveren prestaties door hWh worden vastgelegd in een DVO (dienstverleningsovereenkomst). Per dienst/prestatie wordt een DVO opgesteld en deze wordt ter begroting gebracht.
Financiële situatie verbonden partij	Per 31-12-2023 bedraagt het Eigen vermogen: € 0 Vreemd vermogen: € 196.399 (Netto) begrotingstotaal : € 37.801.805 (geactualiseerde begroting 2024)
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Luzette Kroon is lid van het algemeen bestuur. Zij heeft daar 1 stem van de in totaal 21 stemmen. Zij kan daarmee invloed uitoefenen op de begroting en het algemeen te voeren beleid van hWh.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	Financiële belang van Wetterskip Fryslân (WF): € 1.556.000 begroot in begroting 2024. Relatief aandeel WF in begroting hWh: 4,74% Absoluut aandeel WF in begroting hWh: € 1.556.000

Risico's	Wetterskip Fryslân loopt een beperkt risico op het moment dat hWh zijn doelen niet behaalt. Sturing op het behalen van de doelen is geregeld via de reguliere P&C cyclus. Daar waar het behalen van doelstellingen financieel uit de pas loopt, loopt WF het risico dat er geen dekking is in de eigen begroting. Dit risico wordt beperkt, omdat de P&C cyclus hWh is afgestemd op de interne Planning & Control- cyclus bij WF.
Exit strategie	In de vastgestelde gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis, d.d. 1-4-2017, is in artikel 45 vastgelegd op welke wijze een deelnemende partij kan uittreden.
Ontwikkelingen/bijzonderheden	hWh is ingericht als uitvoeringsorganisatie. De toename van complexiteit door andere maatschappelijke verwachtingen, (Europese) wetgeving en bestuurlijke afspraken zorgt voor een andere behoefte richting hWh. Om invulling te geven aan deze nieuwe positie is gestart met het opstellen van een nieuwe strategienota die is afgerond in 2023.

Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO), Grou

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Deelnemende partijen	Friese gemeenten, provincie Fryslân en Wetterskip Fryslân.
Doel verbonden partij (openbaar belang)	De FUMO voert de vergunningverlening, toezicht en handhaving van complexere inrichting uit voor alle Friese gemeenten, de provincie en het waterschap.
Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Invloed uitoefenen op de indirecte lozingen waarvoor WF geen bevoegd gezag meer is na in werking treding van de Waterwet. WF heeft een groot belang om te voorkomen dat indirecte lozers het zuiveringsproces op een rwzi ontregelen.
Prestaties	Kwalitatief hoogstaand toezicht en handhaving op indirecte lozingen. Verlenen van Omgevingswetvergunningen met daarin opgenomen het overgenomen advies van WF.
Financiële situatie verbonden partij	Per 31-12-2022 bedraagt het Eigen vermogen € 1.235.420 Vreemd vermogen € 3.795.042 Exploitatieomvang € 17.329.022
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Mw. M. Plantinga is lid van het dagelijks bestuur van de FUMO.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	Wij betalen jaarlijks € 56.571 voor de dienstverlening van de FUMO ten behoeve van Wetterskip Fryslân.
Risico's	n.v.t.
Exit strategie	n.v.t.
Ontwikkelingen/bijzonderheden	n.v.t.

De Nederlandse Waterschapsbank N.V., Den Haag

Rechtsvorm	Naamloze vennootschap
Deelnemende partijen	De aandeelhouders. 21 waterschappen, 9 provincies en Rijksoverheid.
Doel verbonden partij (openbaar belang)	Verstrekken van financiering in de breedste zin aan overheden en semi-overheden. De Nederlandse Waterschapsbank (NWB Bank) is een bank van en voor de publieke sector met bijzondere aandacht voor water en duurzaamheid. Met de AAA/Aaa-ratings trekken ze op een goedkope en duurzame manier geld aan voor de klanten. Zo blijven de lasten voor burgers laag en de verduurzaming betaalbaar.
Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Vanuit het verleden is het waterschap aandeelhouder geworden. Voor de financiering van de vele investeringen door het waterschap moet geld worden geleend. De Nederlandse Waterschapsbank is hiervoor een zeer geschikte partner waardoor de rentekosten voor Wetterskip Fryslân op een laag niveau kunnen worden gehouden.
Prestaties	Er zijn geen specifieke prestatieafspraken met de bank gemaakt.
Financiële situatie verbonden partij	Per 31-12-2022 bedraagt het Eigen vermogen € 1.995.000.000 Vreemd vermogen € 70.964.000.000 Totale inkomsten € 272.000.000
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Op basis van het aandeelhouderschap is het waterschap gerechtigd om de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering te bezoeken. Hier kan mee worden gestemd over het beleid van de bank.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	Het waterschap heeft een belang van ongeveer € 426.500 in de Nederlandse Waterschapsbank, wat overeen komt met een percentage van 4,4% van het totale aandelenkapitaal. Jaarlijks wordt ongeveer een bedrag van € 2,9 miljoen aan dividend ontvangen.
Risico's	Als de Nederlandse Waterschapsbank niet kan voldoen aan de diverse financiële ratio's kan worden besloten om geen dividend uit te keren. Dit zou voor Wetterskip Fryslân een financieel nadeel opleveren.
Exit strategie	Er zijn geen afspraken gemaakt over beëindiging van de deelneming.

Ontwikkelingen/bijzonderheden	Er zijn op dit moment geen ontwikkelingen die invloed hebben op doel en bestaan van de verbonden partij.
-------------------------------	--

Vereniging Waterketen Onderzoek Noord, Glimmen

Rechtsvorm	Vereniging
Deelnemende partijen	Waterschap Noorderzijlvest, Waterschap Hunze en Aa's, Waterbedrijf Groningen, WMD water en Wetterskip Fryslân.
Doel verbonden partij (openbaar belang)	Het bundelen van onderzoeksactiviteiten in de waterketen.
Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Inhoudelijke samenwerking met andere water gerelateerde organisaties in het uitvoeren van waterketen onderzoeken in het noorden van Nederland.
Prestaties	Er zijn geen specifieke prestatie afspraken gemaakt met de vereniging. De onderzoeksresultaten worden intern gedeeld.
Financiële situatie verbonden partij	Per 31-12-2022 bedraagt het Eigen vermogen € 9.500 Vreemd vermogen € 22.500 Het begrotingstotaal € 220.000.
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân is ambtelijk in het bestuur van de vereniging vertegenwoordigd. De portefeuillehouder waterketen is als dagelijks bestuurder betrokken.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân draagt financieel bij in het lidmaatschap van de vereniging en in de financiering van de uit te voeren onderzoeken.
Risico's	Het risico voor Wetterskip Fryslân in deze verenigingsdeelname is zeer beperkt.
Exit strategie	Er zijn geen afspraken gemaakt over de voorwaarden van beëindiging van het lidmaatschap van de vereniging.
Ontwikkelingen/bijzonderheden	Geen bestuurlijk relevante ontwikkelingen.

Centre of Expertise Watertechnology, Leeuwarden

Rechtsvorm	Stichting zonder winstoogmerk
Deelnemende partijen	De founding partners zijn: Van Hall Larenstein; NHL Stenden; Wetsus; Vitens; WLN; Wetterskip Fryslân; Well, PBT.
Doel verbonden partij (openbaar belang)	Het Centre of Expertise Water Technology (CEW) richt zich op praktijkgericht onderzoek en technologieontwikkeling op het gebied van watertechnologie en levert daarmee een belangrijke bijdrage aan zowel onderwijsontwikkeling als aan innovatieversnelling in het bedrijfsleven.
Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Wetterskip Fryslân is als eindgebruiker van technologie afhankelijk van de innovatiekracht die er is bij het MKB. Het MKB wordt hierbij geholpen door het CEW, enerzijds door het onderwijs en de hier opgeleide studenten te verbinden aan het bedrijfsleven anderzijds krijgt het MBK toegang tot ontwikkel subsidies via het CEW. Wetterskip Fryslân ondersteunt dit graag.
Prestaties	In 2023 is op basis van detachering van een zuiveringstechnoloog bij WF samengewerkt.
Financiële situatie verbonden partij	Per 31-12-2021 bedraagt het Eigen vermogen € 2.646.967 (Kort) vreemd vermogen € 845.973
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Bestuurlijke vertegenwoordiging: mw. L.M.B.C. Kroon als lid van raad van Toezicht.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	2012 t/m 2017 € 50.000 per jaar in-kind. De overeenkomst is tot op heden steeds met een jaar verlengd, waarbij de in-kind bijdrage is afgebouwd.
Risico's	geen
Exit strategie	Het contract is sinds 2017 per jaar opzegbaar.
Ontwikkelingen/bijzonderheden	Op dit moment wordt gewerkt aan een nieuwe overeenkomst.

Unie van Waterschappen

Rechtsvorm	Vereniging (overkoepelend)
Deelnemende partijen	Alle 21 waterschappen.
Doel verbonden partij (openbaar belang)	De Unie van Waterschappen vertegenwoordigt de waterschappen in het nationale en internationale speelveld, behartigt de belangen van de waterschappen en stimuleert kennisuitwisseling en samenwerking.

Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Het doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan deze verbonden partij is dat de Unie van Waterschappen als onze koepelorganisatie namens de 21 waterschappen haar belangen behartigt bij de rijksoverheid en in Europa; door onze krachten als waterschappen te bundelen zijn wij in het nationale en internationale krachtenveld een steviger bestuurslaag.
Prestaties	In zijn algemeenheid behartigt de Unie van Waterschappen de belangen van de waterschappen in Den Haag en Brussel en zorgt zij voor kennis- en ervaringsuitwisseling tussen de waterschappen. De concrete plannen van de Unie van Waterschappen voor een bepaald jaar zijn opgenomen in de begroting, die binnen de vereniging wordt behandeld en uiteindelijk door de Ledenvergadering wordt vastgesteld. De begroting voor 2023 is vastgesteld op 16 december 2022.
Financiële situatie verbonden partij	Kerncijfers uit de jaarrekening 2022 zijn onder meer: Eigen vermogen € 2.697.666 Vreemd vermogen € 25.275.248 Exploitatie resultaat +/- € 437.044 Voor meer informatie: https://unievanwaterschappen.nl/publicaties/jaarrekening-unie-van-waterschappen-2022/
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Ieder lid van het dagelijks bestuur van Wetterskip Fryslân is voor zijn/ haar portefeuille betrokken bij werkgroepen van de Unie. De invloed, op bijvoorbeeld de stemverdeling, is voor alle andere 21 leden (waterschappen) gelijk.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân betaalde in 2023 € 573.851 contributie. Daarnaast betaalde Wetterskip verschillende bijdragen, onder andere in het kader van de verkiezingen (€ 27.487).
Risico's	De Unie van Waterschappen doet haar best om de 21 waterschappen zo goed mogelijk te vertegenwoordigen. Daarbij worden er natuurlijk geen garanties gegeven. Veel hangt af van de diverse belangen die er spelen, zoals de positie van de waterschappen in het betreffende beleidsveld waarover onderhandeld wordt.
Exit strategie	De statuten van de Unie van Waterschappen bepalen de procedure die een waterschap moet doorlopen om zijn lidmaatschap van de vereniging op te zeggen. Dezelfde statuten bevatten de procedure voor een eventuele ontbinding van de vereniging als geheel.
Ontwikkelingen/bijzonderheden	Bestuurlijk relevant om te weten is welke nieuwe wetgeving er in de pijplijn zit; welke inspanningen en kosten dat voor een waterschap met zich mee zou kunnen brengen; welke mogelijke subsidiestromen er aangeboord kunnen worden; welke issues er spelen in de koepel overleggen tussen de Unie van Waterschappen, het VNG en het IPO en tussen genoemde koepelorganisaties en het Rijk.

Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA), Amersfoort

Rechtsvorm	Stichting
Deelnemende partijen	Het bestuur bestaat uit vertegenwoordigers van de in STOWA deelnemende partijen: waterschappen, provincies en het Rijk.
Doel verbonden partij (openbaar belang)	STOWA ontwikkelt, vergaart, verspreidt en implementeert toegepaste kennis die de waterbeheerders nodig hebben om de opgaven waar zij in hun werk voor staan, goed uit te voeren. Deze kennis kan liggen op toegepast technisch, natuurwetenschappelijk, bestuurlijk-juridisch of sociaalwetenschappelijk gebied.
Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Toegang hebben tot de kennis die wij als waterbeheerder nodig hebben om de opgaven waar wij in ons werk voor staan, goed uit te kunnen voeren.
Prestaties	Doen van onderzoek volgens de door de programmacommissies vastgestelde agenda
Financiële situatie verbonden partij	Realisatie 2022 € 21 miljoen. Hiervan is € 19 miljoen besteed aan onderzoek en ontwikkeling.
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân is ambtelijk vertegenwoordigd in de programmacommissies Waterketen en Waterkeren.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	Jaarlijkse bijdrage van € 480.000
Risico's	geen
Exit strategie	Er liggen geen concrete afspraken.
Ontwikkelingen/bijzonderheden	Er zijn geen bijzonderheden en/of ontwikkelingen.

Centrum Innovatief Vakmanschap-Water, Leeuwarden

Rechtsvorm	Coöperatie
Deelnemende partijen	o.a. NHL-Stenden, MBO Life Sciences, Firda, WLN, Wetterskip Fryslân, Van Hall Larenstein,

Doel verbonden partij (openbaar belang)	Het Centrum voor Innovatief Vakmanschap Water (CIV Water) is een innovatief centrum dat bijdraagt aan de ontwikkeling van mbo-studenten en professionals door het onderwijs en het bedrijfsleven met elkaar te verbinden. Samen met deze partijen zetten CIV-Water ontwikkeltrajecten op, waarin studenten en professionals worden opgeleid tot de wendbare vakmensen die de watersector nodig heeft.
Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Deelname aan het CIV-Water biedt ons waterschap de mogelijkheid goed opgeleid personeel te werven en zittend personeel om te scholen.
Prestaties	Ontwikkeltrajecten opzetten om flexibele professionals op te leiden voor de watersector, die de kwaliteit van mbo-opleidingen verhogen.
Financiële situatie verbonden partij	Eigen vermogen: € 990.401 (peiljaar 2019) Vreemd vermogen: € 769.561 (peiljaar 2019) Begrotingsomvang 2022 € 1.040.661
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	geen
Financieel belang Wetterskip Fryslân	geen
Risico's	geen
Exit strategie	contract duurde tot 31-12-2023
Ontwikkelingen/bijzonderheden	

Stichting Vrienden van het Woudagemaal, Leeuwarden

Rechtsvorm	Stichting
Deelnemende partijen	n.v.t.
Doel verbonden partij (openbaar belang)	De Stichting Vrienden van het Ir. D.F. Woudagemaal heeft ten doel: De publieke belangstelling te bevorderen voor en het (financieel) ondersteunen van het door Unesco als werelderfgoedmonument aangewezen Ir. D.F. Woudagemaal.
Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	De Stichting Vrienden van het Ir. D.F. Woudagemaal zal het merendeel van haar inkomsten ten goede doen komen aan de publiekrechtelijke rechtspersoon Wetterskip Fryslân ter ondersteuning van de taak van deze rechtspersoon om een breed publiek in de gelegenheid te stellen om op een cultureel verantwoorde wijze kennis te maken met het Ir. D.F. Woudagemaal te Lemmer.
Prestaties	De Stichting Vrienden van het Ir. D.F. Woudagemaal draagt zorgt voor de het (doen) organiseren van educatie- en publieksgerichte activiteiten; het werven van fondsen voor bovengenoemde werkzaamheden, door middel van het organiseren van fondsenwervende activiteiten; het verrichten van alle verdere handelingen die met het vorenstaande in de ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn.
Financiële situatie verbonden partij	Het vermogen van de stichting wordt gevormd door subsidies en donaties; schenkingen erfstellingen en legaten; alle andere verkrijgingen en baten.
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Stichting Vrienden van het Ir. D.F. Woudagemaal is een zelfstandige rechtspersoon en bestuurlijk volledig onafhankelijk van Wetterskip Fryslân. Eén bestuurslid wordt benoemd uit een voordracht opgesteld door het dagelijks bestuur van Wetterskip Fryslân. Evenals de andere bestuursleden van de stichting dient het door het waterschap voorgedragen bestuurslid zich zonder last of ruggenspraak te richten op het belang van de stichting.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	Geen. Indien Stichting Vrienden van het Ir. D.F. Woudagemaal – om wat voor reden dan ook – haar werkzaamheden beëindigt, dan geldt wat is bepaald in de statuten over de vereffening van een eventueel batig liquidatiesaldo. Het eventueel batig liquidatiesaldo dient te worden besteed ten behoeve van een algemeen nut beogende instelling.
Risico's	Geen
Exit strategie	Nee
Ontwikkelingen/bijzonderheden	N.v.t.

Stichting Waterschapserfgoed, Leeuwarden

Rechtsvorm	Stichting
Deelnemende partijen	n.v.t.

Doel verbonden partij (openbaar belang)	De stichting Waterschapserfgoed heeft ten doel de instandhouding van onroerend waterschapserfgoed, voornamelijk - zonder daartoe beperkt te zijn - de monumenten die beschermd zijn op grond van de Monumentenwet 1988. Daarnaast heeft de stichting ten doel het uitdragen van het waterschapsverhaal.
Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Instandhouding van cultuurhistorisch waardevolle waterschapsoBJECTEN en het laten uitdragen van het waterschapsverhaal.
Prestaties	De Stichting Waterschapserfgoed draagt zorgt voor de instandhouding van de overgedragen gekregen objecten en het uitdragen van het waterschapsverhaal. Deze verplichting vloeit voort uit de overeenkomst zoals deze tussen Wetterskip Fryslân en Stichting Waterschapserfgoed geldt. Ter invulling van deze verplichting en op basis van haar eigen statutaire doel werkt Stichting Waterschapserfgoed met zesjarige instandhoudingsplannen om het dertigtal overgedragen objecten in stand te houden. Er is geen sprake van concrete prestatieafspraken over het leveren van producten of diensten.
Financiële situatie verbonden partij	geen informatie bekend gemaakt
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Stichting Waterschapserfgoed is bestuurlijk volledig onafhankelijk van Wetterskip Fryslân en heeft een eigen rechtspositie en bestuur. Eén bestuurslid van de Stichting Waterschapserfgoed is op bindende voordracht van het dagelijks bestuur van Wetterskip Fryslân benoemd; deze voorgedragene dient voldoende band te hebben met Wetterskip Fryslân; maar deze persoon is ‘algemeen lid’ en neemt deel aan het stichtingsbestuur als eigen persoon zonder last en ruggespraak met het waterschap.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	Indien Stichting Waterschapserfgoed – om wat voor reden dan ook – haar werkzaamheden beëindigt, dan komt het arsenaal aan objecten weer onder verantwoordelijkheid en beheer van Wetterskip Fryslân. Voor het jaarlijkse bedrag zal dan minder aan instandhouding van de objecten gedaan kunnen worden, aangezien Wetterskip Fryslân als overheidsinstantie recht heeft op beduidend minder subsidie. De kosten voor instandhouding van de objecten zullen daarmee hoger uitvallen dan het jaarlijkse bedrag dat Wetterskip Fryslân jaarlijks aan Stichting Waterschapserfgoed betaalt.
Risico's	Geen
Exit strategie	Geen
Ontwikkelingen/bijzonderheden	N.v.t.

Bedrijfsvoering

Bedrijfsvoering

Voor de ontwikkelingen over de bedrijfsvoering, verwijzen we naar de opgave bedrijfsvoering.

Statistische gegevens personeel

In onderstaande tabellen geven wij een beeld van ons personeelsbestand.

Formatie en bezetting in FTE	2023	2022	2021	2020	2019
Formatie	634	622	604	579	573
Bezetting	616	596	589	586	575
Duur dienstverband	< 3 jaar	3 - 10 jaar	10 - 20 jaar	> 20 jaar	
Wetterskip Fryslân in aantal	172	157	141	193	
Wetterskip Fryslân in %	25,9%	23,7%	21,3%	29,1%	
Beroepsbevolking in %	32,7%	37,0%	15,9%	14,4%	

Verdeling naar leeftijd	< 25	25 - 34	35 - 44	45 - 54	55 - 67
Wetterskip Fryslân in aantal	12	83	126	191	251
Wetterskip Fryslân in %	1,8%	12,5%	19%	28,8%	37,9%
Beroepsbevolking in %	17,0%	21,0%	19,5%	20,1%	18,7%

Verdeling man - vrouw	man	vrouw
In aantal	468	195
In %	71%	29%

Ziekteverzuim	2023	2022	2021	2020	2019
Ziekteverzuim in % (excl. zwangerschapsverzuim)	5,9%	6,3%	5,7%	5,0%	5,0%

Inschaling	Schaal 5 - 8	Schaal 9 - 12	Schaal 13 - 18
Aantal	298	346	19
In %	44,9%	52,2%	2,9%

Parttime / fulltime	16 - 24 uur	24 - 32 uur	32 - 36 uur
Aantal	17	50	596
In %	2,6%	7,5%	89,9%

EMU-saldo

Het EMU-saldo van de waterschappen wordt bepaald door de netto investeringsuitgaven, de bruto uitgaven minus de ontvangen investeringssubsidies en bijdragen van derden. De EMU-referentiewaarde wordt door de Unie van Waterschappen voor de waterschappen bepaald op basis van de totale ruimte die de waterschappen als collectief hebben.

Bedragen x € 1.000

EMU-saldo	Realisatie 2022 a	Begroting 2023 b	Realisatie 2023 c	Vershil c-b
<u>EMU/exploitatiesaldo</u>				
§ Bruto resultaat (voor onttrekking bestemmingsreserve)	5.426	-11.471	-6.802	4.669
<u>Invloed investeringsuitgaven</u>				
§ Netto investeringsuitgaven	-48.117	-63.687	-47.827	15.860
§ Verkoop van materiële en immateriële activa				
§ Afschrijvingen	40.882	41.589	40.438	-1.151
<u>Invloed reserves en voorzieningen</u>				
§ Toevoegingen aan voorzieningen en 'onvoorzien' t.l.v. exploitatie	364	450	1.303	853
§ Onttrekkingen aan voorzieningen en 'onvoorzien' t.b.v. exploitatie	-852	-	-	-
§ Betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	-1.638	-668	-702	-34
§ Toevoeging rechtstreeks aan voorzieningen				
<u>Aandeel EMU-saldo gemeenschappelijke regelingen</u>				
§ NBK (27,0%)				
§ Waterschapshuis (4,9%)				
§ Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)				
EMU saldo	-3.935	-33.787	-13.590	20.197
Referentiewaarde (toelaatbaar EMU tekort)			-21.300	

Toelichting

Zoals uit de tabel blijkt, is de EMU referentiewaarde in 2023 niet overschreden. Het EMU-saldo is lager dan begroot. Dit is het gevolg van lagere netto uitgaven op investeringen dan begroot en een gunstiger exploitatieresultaat.

WNT

Het doel van de Wet Normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (de WNT) is het tegengaan van bovenmatige beloningen en ontslagvergoedingen bij instellingen in de (semi-) publieke sector. Deze wet bepaalt dat inkomens- en ontslagvergoedingen van topfunctionarissen bij instellingen met een publieke taak aan een norm moeten voldoen. Ook moeten organisaties deze vergoeding openbaar maken. Een ministeriële regeling legt jaarlijks de bezoldigingsnormen vast. Het wettelijke bezoldigingsmaximum voor topfunctionarissen (met dienstbetrekking) in 2023 is €223.000. Voor waterschappen is de functie van secretaris-directeur aangewezen als topfunctionaris in de zin van de WNT. Onder de WNT geldt een publicatieverplichting in de jaarrekening. Ook is bepaald dat van de topfunctionarissen de bezoldiging openbaar moet zijn ongeacht of de bezoldiging onder de WNT-norm uitkomt.

Naast de hieronder vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2023 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

bedragen x € 1

Gegevens 2023 **O. Bijlsma**

Functiegegevens	Secretaris directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2023	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,00
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 183.119
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 22.519
<i>Subtotaal</i>	€ 205.639
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 223.000
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	N.v.t.
Totale bezoldiging 2023	€ 205.639
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.

Gegevens 2022	O. Bijlsma
Aanvang en einde functievervulling in 2022	01/01-31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,00
Dienstbetrekking?	ja
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 173.557
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 23.634
<i>Subtotaal</i>	€ 197.191
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 216.000
Totale bezoldiging 2022	€ 197.191

Openbaarheidsparagraaf WOO

De Wet open overheid (Woo) is 1 mei 2022 in werking getreden ter vervanging van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). Met deze op grond van de Woo verplichte openbaarheidsparagraaf wordt verantwoording afgelegd over de uitvoering van de Woo in het verslagjaar 2023. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen zeven thema's.

De actieve openbaarmakingsplicht voor de zeventien verplichte categorieën documenten

De Woo verplicht overheden om – gefaseerd - actief documenten uit zeventien informatiecategorieën te publiceren. Verwachting was dat deze verplichting in 2023 in zou gaan. Gezien de vele verduidelijkingsvragen met betrekking tot de afbakening van verschillende informatie categorieën is de verplichting gepauzeerd. In de loop van 2024 maakt het ministerie van Binnenlandse Zaken een nieuwe fasering bekend. In onderstaande tabel wordt weergegeven welke documenten het waterschap publiceerde in 2023 via de verschillende platforms en de landelijke Woo-index.

We volgen de landelijke lijn rondom het gefaseerd implementeren van de informatie categorieën.

Nr	Wetsartikel	Verkorte naam informatiecategorie	Aantal documenten	Platform
1	3.3 1a	Wetten en algemeen verbindende voorschriften	Algemeen verbindend voorschrift (verordening) (20) Beleidsregel (16) Participatie (8)	www.officielebekendmakingen.nl
2	3.3 1b	Overige besluiten van algemene strekking	Ander besluit van algemene strekking (39) Delegatie- of mandaatbesluit (3) Overige overheidsinformatie (31) Ruimtelijke plan of omgevingsdocument (1)	www.officielebekendmakingen.nl
3	3.3 1c	Ontwerpen van wet- en regelgeving met adviesaanvraag	0	Deze worden nog niet gepubliceerd.
4	3.3 1d	Organisatie en werkwijze	Betreft een aantal webpagina's	www.wetterskipfryslan.nl
5	3.3 1e	Bereikbaarheidsgegevens	Betreft een webpagina	www.wetterskipfryslan.nl
6	3.3 2a	Bij vertegenwoordigende organen ingekomen stukken	30 gericht aan het algemeen bestuur	https://wetterskipfryslan.notubiz.nl
7	3.3 2b	Vergaderstukken Staten-Generaal	N.v.t.	N.v.t.
8	3.3 2c	Vergaderstukken decentrale overheden	Alle vergaderstukken van de commissies DSF en SKZ en het Algemeen Bestuur worden gepubliceerd	https://wetterskipfryslan.notubiz.nl
9	3.3 2d	Agenda's en besluitenlijsten bestuurscolleges	Besluitenlijsten van het Dagelijks Bestuur worden gepubliceerd.	https://wetterskipfryslan.notubiz.nl
10	3.3 2e	Adviezen		Deze categorie wordt nog niet gepubliceerd.
11	3.3 2f	Convenanten		Deze categorie wordt nog niet gepubliceerd.
12	3.3 2g	Jaarplannen en jaarverslagen	Betreft een webpagina	https://www.wetterskipfryslan.nl/over-ons/begroting
13	3.3 2h	Subsidieverplichtingen anders dan met beschikking	N.v.t.	N.v.t.
14	3.3 2i	Woo-verzoeken en -besluiten	Betreft een webpagina. 8 Woo-verzoeken hebben geleid tot een gepubliceerd besluit.	www.wetterskipfryslan.nl/openoverheid
15	3.3 2j	Onderzoeksrapporten		Deze categorie wordt nog niet gepubliceerd.
16	3.3 2k	Beschikkingen	180 kennisgevingen gepubliceerd in 2023 conform de WEP. Beschikkingen zelf werden nog niet gepubliceerd.	www.officielebekendmakingen.nl
17	3.3 2l	Klachtoordelen		Deze categorie wordt nog niet gepubliceerd.

Lijst verkorte namen Woo-informatiecategorieën vastgesteld op 17 juli 2023 door landelijke Stuurgroep PLOOI.
Verkorte namen Woo-informatiecategorieën beschikbaar | Nieuwsbericht | Open Overheid (open-overheid.nl)

De inspanningsverplichting tot openbaarmaking van andere documenten dan de zeventien verplichte categorieën

In 2023 zijn nog geen documenten gepubliceerd op basis van de inspanningsverplichting.

De passieve openbaarmaking

In 2023 hebben wij negentien Woo-verzoeken ontvangen. In elf gevallen heeft dit geleid tot een Woo-besluit (drie daarvan worden in 2024 gepubliceerd). In zeven gevallen bleek het te gaan om een informatieverzoek. Eén verzoek is ingetrokken. Daarnaast is er zeven keer een verzoek om zienswijze ingediend.

De informatiehuishouding

In 2023 is er gewerkt aan de vernieuwde inrichting van het documentbeheer systeem SharePoint, welke stapsgewijs overgaat naar Teams/SharePoint Online. Kijkende naar het zaakstelsel, was 2023 het eerste jaar dat het zaakgericht werken voor alle klantprocessen volledig draaide. We hebben de organisatie zo ingericht dat elk klantcontact (ongeacht het kanaal) op een éénduidige manier geregistreerd en gearchiveerd wordt. Verder is er op ingezet om de netwerkschijven op te schonen. Tot slot werd in 2023 door een extern bedrijf gewerkt aan het gereedmaken van het archief uit de periode 1993-2004. Dit archief wordt medio 2024 overgebracht naar de openbare archiefbewaarpplaats.

De aanstelling en het in dienst hebben van een Woo-contactpersoon

Het waterschap beschikte heel 2023 over een Woo-contactpersoon.

Eventuele andere activiteiten om de Woo te implementeren

De werkgroep Implementatie Woo is afgelopen jaar bezig geweest met activiteiten rondom het publiceren van de informatiecategorieën. Zo is het proces ingericht om de Woo-besluiten te publiceren en zijn er gesprekken gevoerd om andere categorieën (zoals convenanten en beschikkingen) in 2024 online te kunnen publiceren. Verder zijn er in het kader van bewustwording presentaties gegeven over de Woo in werkoverleggen.

Besteding subsidie

De rijksoverheid stelt incidentele en structurele middelen beschikbaar om de Woo te implementeren en om de extra uitvoeringskosten als gevolg van de Woo te dekken. In 2023 heeft het waterschap in totaal € 203.527 aan middelen ontvangen. 2023 gold als proefjaar om grip te krijgen op de Woo-verzoeken. Ook zijn er in dit jaar enkele trajecten opgestart waarvoor het geld in 2024 gebruikt gaat worden. Het gaat hierbij om het publicatieproces voor o.a. convenanten en watervergunningen.

De middelen zijn in 2023 als volgt ingezet:

- *Beheer en onderhoud*
Ten behoeve van de actieve en passieve bekendmaking en verbeteren van publicatieprocessen in het algemeen, is Datamask ingezet. De licentiekosten hiervan bedragen in 2023 € 15.302.
- *Werkgroep Implementatie Woo*
De werkgroep bestaat uit een recordmanager, juridisch adviseur, communicatieadviseur en projectleider. De werkgroep heeft hoofdzakelijk als doel om het publiceren van de informatiecategorieën te implementeren in de organisatie en om bewustwording te creëren in de organisatie. De kosten van de projectleider kwamen uit op € 9.672 (2 uur per week).
- *Formatie passieve openbaarmaking*
De structurele kosten voor 2023 over de werkzaamheden van het passieve openbaarmakingsproces (werkzaamheden Woo-contactpersoon) waren begroot op 8 uur per week (416 uur). Dit is € 19.136 op jaarbasis. Overige rollen, zoals van de juridische Woo-coördinator zijn hierbij niet meegerekend. Gemiddeld kostte een Woo-verzoek in 2023 30 uur werk. Bij 19 Woo-verzoeken komt dit uit op 570 uur. De overschrijding van uren is opgevangen binnen de bestaande formatie.

2023 gold als proefjaar om te kijken op welke manier de Woo-werkzaamheden het beste belegd konden worden in de organisatie. Vanaf 2024 wordt er gestart met tijdschrijven, als middel voor het sturen en verantwoorden van de Woo-werkzaamheden.

De 17 werelddoelen voor een houdbare toekomst

Inleiding

Sinds 2016 rapporteert Wetterskip Fryslân over het maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) door Wetterskip Fryslân in de jaarrapportage. Ondertussen is MVO doorontwikkeld naar een meer integrale blik op de maatschappij met de duurzame doelen van de Verenigde Naties, de zogenaamde SDG's of Sustainable Development Goals, vrij vertaald in "de 17 werelddoelen voor een houdbare toekomst". Vanaf 2019 betrekken we deze 17 werelddoelen voor een houdbare toekomst steeds meer in de jaarrapportage. Hiermee houden wij rekening met onze rol en voorbeeldfunctie in de maatschappij.

In 2023 hebben we verschillende mijlpalen bereikt in het aanpakken van ons aandeel in de klimaatcrisis en het terugbrengen van de balans in het systeem van economie, maatschappij en biosfeer. Zo is onder meer het programma 'Klimaatneutraal en circulair 2030' vastgesteld door het algemeen bestuur. Maar er zijn veel meer mijlpalen te benoemen. Alle onze opgaven dragen in zekere mate bij aan een groot aantal van de 17 werelddoelen voor een houdbare toekomst.

Wij werken aan een agenda waarin klimaatadaptatie en klimaatmitigatie vertegenwoordigd zijn. Andere aspecten, zoals grondstoffengebruik en het bevorderen van de biodiversiteit en een betere waterkwaliteit, worden steeds belangrijker. Dit blijkt bijvoorbeeld ook in de aanpak Duurzaam GWW, en de doorontwikkeling naar duurzaam opdrachtgever- en -nemerschap, die we toepassen in onze plannen en uitvoeringsprojecten. Hierin bevinden zich aspecten die mens, milieu en welvaart beïnvloeden. Het integrale kader van de 17 werelddoelen helpt ons het gehele spectrum beter te begrijpen, zodat we weten waar onze opgaven op het gebied van duurzaamheid liggen en waar we de meeste impact hebben.

In 2021 heeft Wetterskip Fryslân het standpunt ingenomen om in 2022 onze duurzame doelen naar SDG's te vertalen en daarover te rapporten in onze jaarrapportage (bron: begroting 2022 Wetterskip Fryslân, pag. 9).

De 17 United Nations Sustainable Development Goals

Sinds 2016 zijn de 17 'Sustainable Development Goals' het internationale en universele kader voor duurzaamheid. Deze 17 duurzame ontwikkelingsdoelen hebben tot doel de wereld tot 'een betere plek te maken in 2030', en gaan zowel over het milieu, mensen en de welvaart van de maatschappij. Het eerste en belangrijkste doel is het beëindigen van extreme armoede, volgens de VN 'de grootste uitdaging van deze tijd'. Verder zijn er doelen over gezondheid, onderwijs en schoon drinkwater, maar ook doelen over duurzame energie, minder ongelijkheid en het aanpakken van de klimaatcrisis.

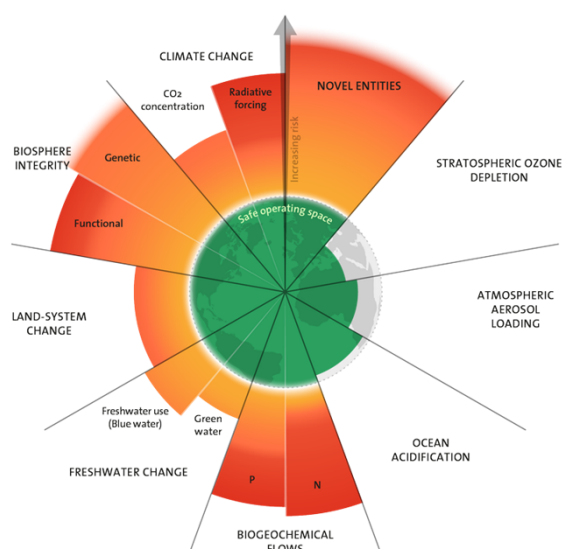
In dit jaarverslag is gekeken naar de wijze waarop Wetterskip Fryslân tegemoetkomt aan de United Nations Sustainable Development Goals (SDG's). Voor een heel aantal doelen is voortgang te melden. Bij de betreffende doelen is aangegeven op welke wijze wij het SDG-doel versterken. Ook in dit jaarverslag kiezen we ervoor om uit onze activiteiten en beleidsdocumenten van Wetterskip Fryslân te herleiden in welke mate wij tegemoet zijn gekomen aan de SDG-doelen. In de tabel verderop in deze paragraaf is een overzicht opgenomen.

We werken met de SDG-doelen, de 'wedding-cake'

Een succesvolle implementatie van de SDG's heeft een systematische aanpak nodig. De onderstaande indeling van de SDG-doelen helpt hierbij en geeft duidelijk aan hoe gezonde ecosystemen functioneren, hoe de zoetwatercyclus en klimaatregulering de basis vormt van alle waardecreatie voor de maatschappij en de economie binnen de begrenzing van de biosfeer. Vanzelfsprekend komen hierin de kaders van MVO ook weer in naar voren: planet, people, prosperity. De biosfeer is hieraan als maatgevende begrenzing toegevoegd.

Figuur: De gezonde ecosystemen, de zoetwatercyclus en klimaatregulering vormen de basis/het fundament van alle waardecreatie voor de maatschappij en economie, binnen de grenzen van de biosfeer ("wedding cake").

Figuur: Overschrijding van de planetaire grenzen naar onderzoek van het Stockholm Resilience Centre.

Het Stockholm Resilience Centre doet al jaren onderzoek naar de planetaire grenzen en de overschrijding ervan als gevolg van de activiteiten van de mensheid. Zes van de negen planetaire grenzen worden al in ruime mate overschreden, zoals de beschikbaarheid van nutriënten, het CO₂-gehalte in de atmosfeer, de beschikbaarheid van zoetwater en de aantasting van de biosfeer.

Het zicht op de planetaire grenzen en de indeling van de 'wedding cake', met de biosfeer als fundament voor de maatschappij en het economisch systeem, is beeldend voor de volgorde van afhankelijkheden. Het is de opgave van nu om collectief te werken aan het herstellen van de balans. Met oog op de overschrijding van de planetaire grenzen werken wij als waterschap aan de verschillende SDG's.

Duurzaamheidsdoelen Wetterskip Fryslân

Vanuit de kerntaken zijn we gebonden aan een aantal duurzaamheidsdoelen op het gebied van milieu (biosfeer). De Unie van Waterschappen heeft zich namens de Nederlandse waterschappen gecommitteerd aan het klimaatakkoord, het grondstoffenakkoord en een aantal andere duurzaamheidsdoelen. Deze doelen zijn leidend in het prioriteren van duurzaamheidsacties die we uitvoeren.

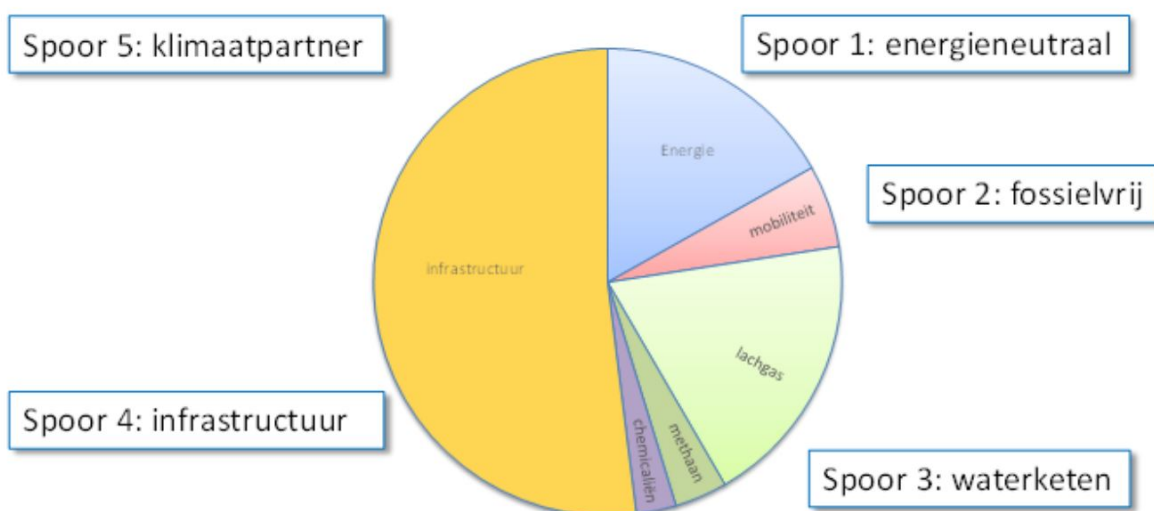
De Unie van Waterschappen heeft een overzicht gemaakt van SDG's die zijn gekoppeld aan taken van het waterschap. De Waterschappen dragen bij aan het behalen van de waterdoelen binnen de SDG's en zetten in op verduurzaming. Bij verduurzaming streven de waterschappen naar klimaatneutraliteit, energieneutraliteit en circulariteit. Deze onderwerpen vallen onder SDG 11 (duurzame steden en gemeenschappen) en SDG 13 (klimaatactie). De Unie van Waterschappen verwijst ook naar de waterdoelen SDG 6 (schoon water en sanitatie) en SDG 14 (leven in het water).

SDG 11 staat weergegeven in de middelste laag (maatschappij) van de SDG wedding cake. De andere 3 SDG's behoren tot de onderste laag (biosfeer) van de SDG wedding cake. Dit geeft aan dat het werk van de waterschappen van belang is voor het functioneren van de biosfeer.

In 2018 is door het bestuur van Wetterskip Fryslân de klimaatagenda vastgesteld. Deze klimaatagenda is opgegaan in de programma's Klimaatneutraal 2030 en Klimaatadaptatie. De aansturing en verantwoording vindt nu plaats vanuit deze programma's, via de opgave Strategie en Omgeving.

Om alle klimaatmitigatie-activiteiten van Wetterskip Fryslân te omvatten, hebben we een vijfsporen-aanpak gemaakt.

De doelen van het programma Klimaatneutraal en circulair 2030 dragen bij aan de SDG's 7, 9, 13 en 17

, waarbij SDG 7 (duurzame en betaalbare energie) en 13 (duurzame steden en gemeenschappen) in de middelste laag (maatschappij) van de SDG "wedding cake" zijn weergegeven, en SDG 9 (Innovatie en duurzame infrastructuur) in de bovenste laag (economie) is weergegeven. Het samenwerken (SDG 17) vormt de as van de drie lagen.

In het coalitieakkoord van 2023 is biodiversiteit als een belangrijke kernwaarde opgenomen: SDG's 14 en 15

. Deze behoren tot het fundament van de 17 werelddoelen.

Voor duurzaamheid zijn de volgende doelen gesteld:

- We houden vast aan de klimaatdoelstellingen (energieneutraal in 2025 en klimaatneutraal en 50% circulair werken in 2030);
- We dragen bij aan het verbeteren van de waterkwaliteit en biodiversiteit;
- En we werken mee aan (recreatief-)maatschappelijke ontwikkelingen.

Duurzaam opdrachtgeverschap

De Strategie Duurzaam Opdrachtgeverschap Waterschappen (strategie DOW) is in 2021 positief besloten door de ledenvergadering van de Unie van Waterschappen. In 2022 is deze strategie uitgerold bij de waterschappen. Het programma klimaatneutraal en circulair 2030 van Wetterskip Fryslân voorziet in deze ontwikkeling.

De strategie DOW is bedoeld voor de gehele organisatie: van bestuur en directie tot beleid en planvorming, van budgethouders en projectleiders tot en met de inkoopadviseurs. Deze strategie gaat over de uitgangspunten en kaders die nodig zijn om duurzaam opdrachtgeverschap bij de waterschappen te laten slagen.

Bij Wetterskip Fryslân leggen we de verantwoordelijkheid niet alleen bij de opdrachtgevers (cultuurdragers), maar ook bij de opdrachtnemers. Het zo goed mogelijk verweven van de duurzaamheidsdoelen is een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

In 2023 is een aantal werksessies en een intervisiereeks gestart voor de interne opdrachtgevers. De reeks loopt door in 2024.

SDG's en bijpassende opgaven WF

Door de gehele organisatie heen, voor alle organisatieonderdelen en activiteiten, gelden deze duurzaamheidsdoelen en afspraken. Dit houdt in dat een overzicht van activiteiten, die invulling geven aan de SDG's, gehaald dienen te worden uit de gehele organisatie.

De onderstaande tabel is waarschijnlijk niet compleet omdat niet structureel gerapporteerd wordt over de SDG's. De tabel is gebaseerd op de gerapporteerde mijlpalen in deze jaarrapportage.

SDG	SDG-doel	Beleidsdoel WF passend bij SDG	Opgave WF in paragraaf passend bij SDG:	... vanwege:
	1. Einde aan armoede	Geen specifiek beleid		
	2. Einde aan honger	Geen specifiek beleid		
	3. Gezondheid en welzijn	Arbo en Veiligheid		
	4. Goed onderwijs	WF Campus, Een leven lang leren.	• S&O: innovatie en educatie • WS: Uitvoeringsplan biodiversiteit • BV:	• Actieve samenwerking met onderwijs, veel stagemogelijkheden, WF Campus voor interne educatie medewerkers, persoonlijk opleidingen budget. • Educatie en communicatie over biodiversiteit. • Werkt aan een stimulerende werkomgeving met aandacht voor scholing en deskundige, verbindende samenwerking.
	5. Vrouwen en mannen gelijk	Geen specifiek beleid		• WF doet het al redelijk goed op dit doel.

SDG	SDG-doel	Beleidsdoel WF passend bij SDG	Opgave WF in paragraaf passend bij SDG:	... vanwege:
	6. Schoon water en sanitatie	Deltaplan zoetwater. Integraal zuiveringsplan	• S&O: klimaatmitigatie • S&O: klimaatadaptatie • S&O: innovatie en educatie • AM: ontwikkelingen en trends • WS: Programma stedelijk water • WS: Duurzaam beheer zoetwater deelsystemen • WS: Waterkwaliteit KRW-waterlichamen • WS: Waterkwaliteitsdoelen niet KRW-wateren • OWS: Monitoring zwemwater • WK: • WK: Capaciteit en hoeveelheid te verwerken afvalwater • WK: Minder regen in riool opvangen • WK: Zuiveringsopgave • WK: Verbeteren waterkwaliteit • WK: Duurzaamheidsopgave	• Klimaatneutraal en circulair 2030: Aanpak uitstoot lachgas en methaan, productie biogas vs. verbrandingswaarde slibkoek. • Fryslân Klimaatbestendig 2050+ • Internationale samenwerking, Blue Deal, partner in het project Iwamamba • Duurzaam opdrachtgeverschap door de assetmanagers. • Waterkwaliteit als onderdeel van een integrale aanpak. • Strategische doel en de trits vasthouden- voorraad vormen- inlaten is daarbij belangrijk uitgangspunt. • Continue werken aan verbetering waterkwaliteit. • Idem. • Monitoren, verbeterplannen en -activiteiten voor veilig zwemwater. • Verminderen van ons energieverbruik en onze emissies van CO₂, lachgas en methaan verminderen we de klimaatvoetafdruk van de waterketen.
	7. Duurzame en betaalbare energie	Energieneutraal 2025	• S&O: klimaatmitigatie • AM: ontwikkelingen en trends • AM: Woudagemaal fossielvrij • Ke: ontwikkelingen en trends • WK: Duurzaamheidsopgave • BV: Informatievoorziening en ICT • BV: Maatregelen klimaatmitigatie	• S&O: Klimaatneutraal en circulair 2030. • Duurzaam opdrachtgeverschap door de assetmanagers. • Het gebruik van hernieuwbare diesel HVO100 is weliswaar duurder, maar draagt niet bij aan de opwarming van de aarde. • Schoon en emissieloos bouwen (SEB) is kostbaarder dan regulier bouwen vanwege het vermijden ongewaardeerde uitstoot van CO₂ en Stikstof. • Verminderen van ons energieverbruik en onze emissies van CO₂, lachgas en methaan verminderen we de klimaatvoetafdruk van de waterketen. • Bewustwording m.b.t. besparing energiegebruik door slimme keuzes. • Werken aan transport voor de toekomst bijvoorbeeld met behulp van laadpleinen.

SDG	SDG-doel	Beleidsdoel WF passend bij SDG	Opgave WF in paragraaf passend bij SDG:	... vanwege:
	8. Fatsoenlijke banen en economische groei	Geen specifiek beleid (brede welvaart)		WF voldoet aan de doelstellingen van de participatiewet (quotum) voor wat betreft het bieden van werk aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt via Grienskip.
	9. Innovatie en duurzame infrastructuur	Programma-plan klimaatneutraal en circulair 2030 Duurzaam opdrachtgever-schap Aanpak DGWW	- S&O: klimaatmitigatie - S&O: innovatie en educatie - AM: ontwikkelingen en trends - AM: Woudagemaal fossielvrij - Ke: ontwikkelingen en trends - WS: Programma actieve kunstwerken - WK: Zuiveringsopgave - WK: Verbeteren waterkwaliteit - WK: Duurzaamheidsopgave - BV: Informatievoorziening en ICT - BV: Digitale transformatie	- Aanpak DGWW, duurzaam opdrachtgeverschap. - Circulair gemaal Kalverdijkje. Innovatieprogramma. - Duurzaam opdrachtgeverschap door de assetmanagers - Origineel werd het Woudagemaal op kolen gestookt, in de jaren '60 is het omgebouwd naar het gebruik van stookolie, in 2022 is het Woudagemaal overgegaan op het gebruik van HVO100. - Duurzaam opdrachtgeverschap voor Schoon en emissieloos bouwen (SEB) en circulair materiaalgebruik, inpassing in de omgeving en biodiversiteit. - Continue verbeteren van efficiëntie en beperking materiaalgebruik, toepassen DGWW (modulair bouwen, circulair gemaal Kalverdijkje). - Sluiten Nutriënten Kringlopen (SNUK) - Transitie van 'doen wat je moet' naar 'doen wat je kan'. - Verminderen van ons energieverbruik en onze emissies van CO₂, lachgas en methaan verminderen we de klimaatvoetafdruk van de waterketen. - Transitie: sneller inspelen op veranderende behoeften. - Transparant en toegankelijk samenwerken aan datagedreven maatschappelijke opgaven.
	10. Minder ongelijkheid	Geen specifiek beleid		
	11. Duurzame steden en gemeenschappen	Friese klimaat-adaptatiestrategie, Fryslân Klimaatbestendig 2050+, BOVI.	- S&O: klimaatadaptatie - WS: Actualisatie en realisatie wateroverlastbeleid - WK: - WK: Duurzaamheidsopgave	- Fryslân Klimaatbestendig 2050+, BOVI, boezemwatersysteem. 2023 was een overgangsjaar. - Waarde benutten (circulair en klimaatpositief). - Het (schone) water dat we produceren meer nuttig inzetten.

SDG	SDG-doel	Beleidsdoel WF passend bij SDG	Opgave WF in paragraaf passend bij SDG:	... vanwege:
	12. Duurzame consumptie en productie	Actieplan MVI	• S&O: Klimaatneutraal en circulair 2030 • AM: • WS: Duurzaam beheer zoetwater deelsystemen • BV: Informatievoorziening en ICT • BV: Klimaatneutraal en circulair inkopen	• Verminderd grondstoffengebruik door slimmer te ontwerpen, modulair te bouwen. • Duurzaam opdrachtgeverschap door de assetmanagers. • Gebruik en de aanvulling van zoetwater moet in balans zijn, watertekorten tegengaan. • Zo slim mogelijk omgaan met energie- en materiaalgebruik. • Dit geldt voor alle inkopen en opdrachten. Lang niet alles kan nu al, dus doen wat wel kan, en van daaruit de volgende stap zetten.

SDG	SDG-doel	Beleidsdoel WF passend bij SDG	Opgave WF in paragraaf passend bij SDG:	... vanwege:
	13. Klimaatactie	a) Mitigatie-doelen b) Adaptatie-doelen	• S&O: klimaatmitigatie • S&O: klimaatadaptatie • AM: ontwikkelingen en trends • AM: Woudagemaal fossielvrij • Ke: ontwikkelingen en trends • Ke: Verkenning dijk- en duinversterking Schiermonnikoog • Ke: Faciliteren maatschappelijke ontwikkelingen IJsselmeerkust • WS: Vergroten boezemcapaciteit • WS: Fries programma landelijk gebied (FPLG) • WS: Veenweiden-programma 2021 - 2030 • WS: Programma stedelijk water • WS: Beheerplan waterlopen • WS: Peilbeheer • WS: Actualisatie en realisatie wateroverlastbeleid • WS: Duurzaam beheer zoetwater deelsystemen • WS: Toezicht en handhaving • OWK: • WK: Duurzaamheidsopgave • BV: • BV: Maatregelen klimaatmitigatie • BV: Klimaatneutraal en circulair inkopen	• Klimaatneutraal en circulair 2030. • Fryslân Klimaatbestendig 2050+. • Duurzaam opdrachtgeverschap door de assetmanagers. • Het gebruik van HVO100 is hernieuwbaar. • Schoon en emissieloos bouwen (SEB). • Hoogwaterbescherming • Slim combineren van opgaven. • Ruimte voor waterberging. • Water en bodem sturend. • Veenoxidatie beperken door het aanpassen van het watersysteem voor een duurzaam toekomstperspectief. • In het licht van klimaatontwikkelingen, zoals hittestress, extreme wateroverlast en verdroging. • Zorgen voor voldoende capaciteit voor water aan- en afvoer. • Weersomstandigheden in relatie tot klimaatverandering. • 2023 is een overgangsjaar. • Het gaat om het uitvoeren van waterconserveringsmaatregelen in het zandgebied. • Anticiperen op droogte als gevolg van klimaatverandering. • Klimaatactie ligt aan de basis van veel processen in de waterketen. • Omgekeerd liggen veel processen in de waterketen aan de basis van de duurzame opgave: reductie van energie en materiaalgebruik, kansen voor het terugwinnen van grondstoffen. • In 2023 is gewerkt aan het verkennen van de mogelijkheden voor een circulaire bedrijfsvoering. Dit wordt concreet gemaakt in 2024.

SDG	SDG-doel	Beleidsdoel WF passend bij SDG	Opgave WF in paragraaf passend bij SDG:	... vanwege:
	14. Leven in het water	Water-kwaliteits-zaken, KRW, Zuivering afvalwater, Biodiversiteits-pact	• S&O: Invasieve soorten • Ke: ontwikkelingen en trends • Ke: Verkenning dijk- en duinversterking Schiermonnikoog • Ke: Faciliteren maatschappelijke ontwikkelingen IJsselmeerkust • WS: Uitvoeringsplan biodiversiteit • WS: Fries programma landelijk gebied (FPLG) • WS: Programma actieve kunstwerken • WS: Beheerplan waterlopen • WS: Peilbeheer • WS: Waterkwaliteit KRW-waterlichamen • WS: Waterkwaliteitsdoelen niet KRW-wateren	• Het wegvangen van invasieve soorten vergroot de overlevingskans voor origineel voorkomende soorten. • Rekening houden met de ontwikkeling van biodiversiteit. • Rekening houden met de ontwikkeling van biodiversiteit. • Samenspraak met omgeving, participatie. • Spoor 1, 2, 3 en 4, resp. biodiversiteit in en om het water op het land, in projecten, en in de bodem. • Visvriendelijke gemalen, vispassages. • Waterkwaliteit en KRW.
	15. Leven op het land	KRW Biodiversiteits-pact	• S&O: Invasieve soorten • Ke: ontwikkelingen en trends • Ke: Verkenning dijk- en duinversterking Schiermonnikoog • Ke: Faciliteren maatschappelijke ontwikkelingen IJsselmeerkust • WS: Uitvoeringsplan biodiversiteit • WS: Fries programma landelijk gebied (FPLG) • WS: Beheerplan waterlopen • WS: Waterkwaliteit KRW-waterlichamen	• Bedreigingen m.b.t. schade aan assets. • Rekening houden met de ontwikkeling van biodiversiteit. • Rekening houden met de ontwikkeling van biodiversiteit. • Spoor 1, 2, 3 en 4, resp. biodiversiteit in en om het water op het land, in projecten, en in de bodem.

SDG	SDG-doel	Beleidsdoel WF passend bij SDG	Opgave WF in paragraaf passend bij SDG:	... vanwege:
	16. Vrede, veiligheid en rechtvaardigheid	Geen specifiek beleid	• S&O: Verkiezingen algemeen bestuur • S&O: Jongerenraad • AM: Assets beveiligen tegen digitale criminaliteit • WS: Toezicht en handhaving • BV: Financieel beleid • V: Informatievoorziening en ICT • BV: Informatiebeveiliging en privacy • BV: Het Waterschapshuis • BV: Digitale transformatie • BV: Wet open overheid • BV: Dienstverlening; klantcontact • BV: Basisregistratie ondergrond	• Ordentelijk en rechtmatig verlopen. • Adviesorgaan voor toekomstige generatie(s). • Het voorkomen van het uitvallen van functionaliteit door hacks van derden. • Eerlijk en transparant. • Veilig en up-to-date.

SDG	SDG-doel	Beleidsdoel WF passend bij SDG	Opgave WF in paragraaf passend bij SDG:	... vanwege:
	17. Partnerschappen voor de doelen	Participatie	• S&O: klimaatmitigatie • S&O: klimaatadaptatie • S&O: innovatie en educatie • AM: ontwikkelingen en trends • AM: stedelijk water • Ke: ontwikkelingen en trends • Ke: Verkenning dijk- en duinversterking Schiermonnikoog • WS: Fries programma landelijk gebied (FPLG) • WS: Veenweidenprogramma 2021 – 2030 • WS: Programma stedelijk water • WS: Duurzaam beheer zoetwater deelsystemen • WS: Monitoring zwemwater • WK: • WK: Zuiveringsopgave • WK: Duurzaamheidsopgave • BV: Het Waterschapshuis • BV: Dienstverlening; klantcontact	• Klimaatneutraal en circulair 2030. • Fryslân Klimaatbestendig 2050+. • Participatiebeleid. • Duurzaam opdrachtgeverschap door de assetmanagers. • In samenspraak met de gemeenten. • In samenspraak met de actoren. • Inpassing in de omgeving.